

AFKONDIGINGSBLAD VAN SINT MAARTEN

Jaargang 2020

No. 34

Landsverordening, van de 18 juni 2020 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, tot wijziging van de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren, alsmede tot intrekking van de Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943 (Landsverordening herziening pensioen overheidsdienaren)

IN NAAM VAN DE KONING!

De Gouverneur van Sint Maarten,

In overweging genomen hebbende:

dat het noodzakelijk is om de voortgang van de opbouw en de uitbetaling van het pensioen van overheidsdienaren voor de toekomst veilig te stellen en om de premiedruk voor de overheid te verminderen en dat daartoe de op het eindloon gebaseerde pensioenregeling wordt omgezet in een op het middelloon geschoeide pensioenregeling, de pensioengerechtigde leeftijd te verhogen naar 65 jaar en de onvoorwaardelijke indexatieverplichting wordt gewijzigd in een voorwaardelijke indexatieverplichting;

dat het in verband met die wijzigingen tevens noodzakelijk is om de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Wachtgeldregeling overheidsdienaren te wijzigen en de Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943 in te trekken;

dat maatschappelijk gezien het belang van het kostwinnerprincipe is afgenomen en het daarom wenselijk is om het nabestaandenpensioen en het wezenpensioen te versoberen en het bijzonder nabestaandenpensioen te doen vervallen;

dat het wenselijk is om het invaliditeitspensioen beter af te stemmen op de mogelijkheid van gehele of gedeeltelijke arbeidsgeschiktheid;

dat het in verband met de bovengenoemde wijzigingen wenselijk is om voorzieningen te treffen bij wijze van overgangsregeling;

dat tevens enkele noodzakelijke aanpassingen worden voorgesteld die voortvloeien uit de uitbreiding van het personeel dat als overheidsdienaar in de zin van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt aangemerkt;

Heeft, de Raad van Advies gehoord, met gemeen overleg der Staten, vastgesteld onderstaande landsverordening:

Artikel I

De Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt gewijzigd als volgt:

A.

Artikel 1 wordt gewijzigd als volgt:

- a. Na de definitie van "bestuur" wordt ingevoegd:
minister: de Minister van Algemene Zaken;
- b. In artikel 1, in de definitie van "gepensioneerd overheidsdienaar", wordt "artikel 12, eerste lid, of artikel 13" vervangen door: artikel 12, eerste of derde lid, of artikel 13.

B.

Artikel 5 komt als volgt te luiden:

1. In deze landsverordening wordt onder overheidsdienaren tevens verstaan de personen die een betrekking hebben met een rechtspersoon die op verzoek bij besluit is aangewezen als lichaam waarvan het personeel overheidsdienaar in de zin van deze landsverordening is.
2. Bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, worden voorschriften gegeven ter zake van:
  - a. de voorwaarden waaraan een verzoek als bedoeld in het eerste lid, moet voldoen;
  - b. de criteria waaraan een rechtspersoon moet voldoen voor het verkrijgen van een aanwijzing als bedoeld in het eerste lid;
  - c. de voorwaarden die aan een aanwijzing als bedoeld in het eerste lid, kunnen worden verbonden welke voorwaarden verschillend kunnen zijn voor de bij het aangewezen lichaam werkzame personen of groepen van personen; en,
  - d. de voorwaarden waaronder een aanwijzing als bedoeld in het eerste lid, kan worden ingetrokken en de gevolgen van die intrekking voor de hoedanigheid van overheidsdienaar.
3. De bij of krachtens dit artikel te nemen besluiten, worden vastgesteld bij landsbesluit. Alvorens een besluit te nemen, wordt het bestuur van het pensioenfonds gehoord.

C.

Artikel 6, eerste lid, onderdeel c, komt als volgt te luiden:

- c. personen die gepensioneerd overheidsdienaar zijn.

D.

In artikel 8 wordt "tenzij anders blijkt" vervangen door: tenzij zij gepensioneerd overheidsdienaar zijn of anderszins van het tegendeel blijkt.

E.

In de artikelen 12 en 68, vierde lid, wordt "de leeftijd van 62 jaar" telkens vervangen door: de leeftijd van 65 jaar.

F.

Aan artikel 12 wordt na het tweede lid een lid toegevoegd, luidende;

3. De overheidsdienaar en de gewezen overheidsdienaar kunnen het ouderdomspensioen eerder laten ingaan dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, maar niet eerder dan op de eerste dag van de maand waarin de leeftijd van 62 jaar bereikt wordt.

G.

In artikel 14 wordt het vierde lid vernummerd naar zevende lid en worden na het derde lid drie leden ingevoegd, luidende:

4. Het geneeskundig onderzoek, bedoeld in dit artikel, strekt ertoe vast te stellen of een overheidsdienaar uit hoofde van ziekten of gebreken naar het oordeel van de geneeskundige of geneeskundigen door wie dat geneeskundig onderzoek wordt uitgevoerd, blijvend ongeschikt is om zijn betrekking te vervullen.
5. In het kader van het geneeskundig onderzoek, bedoeld in dit artikel, wordt tevens vastgesteld of en in hoeverre de overheidsdienaar geschikt is om een andere betrekking dan de eigen betrekking, te vervullen.
6. Ten aanzien van de gepensioneerde overheidsdienaren aan wie een invaliditeitspensioen is toegekend en die nog niet de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, wordt uiterlijk vijf jaar na elk geneeskundig onderzoek een nieuw geneeskundig onderzoek ingesteld, dat er toe strekt vast te stellen of en in hoeverre de gepensioneerde overheidsdienaar geschikt is om een betrekking te vervullen. Indien daartoe gegronde aanleiding bestaat, kan een nieuw geneeskundig onderzoek eerder dan vijf jaar worden ingesteld.

H.

In artikel 16 wordt aan het begin van de tekst "1." geplaatst en worden aan het slot twee leden toegevoegd, luidende:

2. Een invaliditeitspensioen eindigt met het einde van de derde maand na de maand waarin het bestuur op basis van een geneeskundig onderzoek als bedoeld in artikel 14, zesde lid, beslist dat de gepensioneerde overheidsdienaar geschikt is om een betrekking te vervullen.
3. Bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, worden de voorwaarden geregeld waaronder een beslissing als bedoeld in het tweede lid, kan worden genomen.

I.

Na artikel 16 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 16a

1. Bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, kan nader worden geregeld dat de blijvende ongeschiktheid uit hoofde van ziekten of gebreken, bedoeld in artikel 13, eerste lid, ook kan bestaan uit het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking.
2. Het landsbesluit, houdende algemene maatregelen, bedoeld in het eerste lid, regelt de voorwaarden waaronder en het tijdstip waarop het recht op dat invaliditeitspensioen ontstaat, wijzigt en eindigt met dien verstande dat daarbij kan worden afgeweken van de in artikel 13, eerste lid, bedoelde ontslageis.
3. Voor de gevallen waarin de blijvende ongeschiktheid uit hoofde van ziekten of gebreken bestaat uit het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking, wordt de omvang van die gedeeltelijke ongeschiktheid uitgedrukt als het percentage waarin het gedeelte waarvoor de betrekking niet kan worden vervuld, zich verhoudt tot de volledige vervulling van de betrekking.
4. Degenen met recht op invaliditeitspensioen waarbij de blijvende ongeschiktheid uit hoofde van ziekten of gebreken bestaat uit het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking, zijn voor de toepassing van deze landsverordening gepensioneerde overheidsdienaar naar rato van de omvang van die gedeeltelijke ongeschiktheid.

J.

In artikel 17, tweede lid, wordt "25 jaar" vervangen door: 18 jaar.

K.

Artikel 21 komt te luiden:

Artikel 21

De pensioengrondslag in enig jaar is gelijk aan de berekeningsgrondslag per 1 januari van dat jaar verminderd met de voor dat jaar geldende franchise, bedoeld in artikel 26.

L.

Artikel 24 vervalt.

M.

Artikel 25 wordt als volgt gewijzigd:

- a. Het tweede tot en met vijfde lid, worden vernummerd tot derde tot en met zesde lid en na het eerste lid wordt ingevoegd een tweede lid dat luidt als volgt:
2. Tot het ambtelijk inkomen, bedoeld in het eerste lid, worden mede gerekend de bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, gehoord het bestuur, aangewezen aan de bezoldiging onderscheidenlijk het loon, bedoeld in het eerste lid, verbonden toelagen of uitkeringen.
- b. In het vijfde lid (nieuw) wordt "derde lid" vervangen door: vierde lid.

N.

Artikel 27 komt te luiden:

Artikel 27

1. Voor elk jaar dat in aanmerking komt als dienstdtijd, telt voor de berekening van het pensioen mee 2% van de pensioengrondslag die op dat jaar betrekking heeft.
2. Indien in enig jaar niet de gehele tijd als dienstdtijd in aanmerking komt, telt voor elke maand in dat jaar die als dienstdtijd in aanmerking komt voor de berekening van het pensioen mee het 1/12de deel van 2% van de pensioengrondslag die op dat jaar betrekking heeft. Een resterende dienstdtijd van minder dan een maand wordt voor een hele maand gerekend.
3. De aanspraak op pensioen van de overheidsdienaar in enig jaar wordt berekend als het bedrag dat in dat jaar ingevolge het eerste lid onderscheidenlijk het tweede lid voor de berekening van het pensioen meetelt, vermeerderd met het bedrag van de in het voorafgaande jaar overeenkomstig dit lid geldende aanspraak op pensioen en vermeerderd met de eventuele aanspraken op pensioen die in dat jaar zijn komen te gelden als zijnde ingekocht als bedoeld in artikel 84, zevende lid, tweede volzin.
4. Het pensioen waarop jaarlijks recht bestaat, is gelijk aan het bedrag van de aanspraak op pensioen, bedoeld in het derde lid, die geldt in het jaar waarin het recht onderscheidenlijk het uitzicht op dat pensioen ontstaat.
5. De som van:
  - a. het bedrag van het ingevolge het eerste tot en met vierde lid berekende pensioen;

- b. het bedrag van de eventuele bij dat pensioen behorende duurtetoeslag, bedoeld in artikel III van de Landsverordening herziening pensioen overheidsdienaren; en
  - c. het bedrag van het produkt van 12 en het in artikel 7 van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering bedoelde bedrag van de maandelijks uitkering van het wettelijke ouderdomspensioen; bedraagt niet meer dan het bedrag van de bij de berekening van dat pensioen ingevolge het eerste tot en met vierde lid gehanteerde hoogste berekeningsgrondslag. Voor zover die som meer bedraagt dan het bedrag van die berekeningsgrondslag, wordt het meerdere in mindering gebracht op het bedrag van het ingevolge het eerste tot en met vierde lid berekende pensioen.
6. Voor de toepassing van het vijfde lid wordt de in dat lid bedoelde som berekend zonder de vermenigvuldiging met de in artikel 110b, eerste onderscheidenlijk tweede lid, bedoelde factor 1,1 en wordt het meerdere, bedoeld in het vijfde lid, in mindering gebracht op het pensioen dat met inbegrip van die vermenigvuldiging is berekend.
  7. Indien het ouderdomspensioen eerder ingaat als bedoeld in artikel 12, derde lid, wordt het ingevolge het vierde lid voor dat ingangsmoment berekende bedrag van de aanspraak op pensioen actuariael neutraal verlaagd met toepassing van de daartoe, voor het jaar waarin dat ingangsmoment ligt, door het bestuur, gehoord de actuariële deskundige, bedoeld in artikel 11, tweede lid, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, vastgestelde factoren. De vaststelling van die factoren geschiedt met behulp van de in het betreffende jaar door het fonds gehanteerde actuariële grondslagen.
  8. Het bedrag aan pensioen wordt naar boven afgerond tot het naaste getal in gehele guldens.

O.

Artikel 28 komt te luiden:

Artikel 28

1. Onverminderd artikel 27 wordt bij de berekening van het invaliditeitspensioen mede als diensttijd in aanmerking genomen de tijd die de betrokken overheidsdienaar tot zijn 65ste levensjaar zou hebben kunnen vervullen, indien hij niet wegens ongeschiktheid zou zijn ontslagen waarbij als de op die tijd betrekking hebbende pensioengrondslag geldt de pensioengrondslag die is gehanteerd met betrekking tot het tijdvak dat ligt onmiddellijk voorafgaande aan het ontslag wegens ongeschiktheid.
2. Het invaliditeitspensioen van de gepensioneerde overheidsdienaar die verzekerde is als bedoeld in artikel 5 van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering, wordt verhoogd met een tijdelijk pensioen ter grootte van een overeenkomstig artikel 27, eerste en tweede lid, berekend percentage van de franchise die geldt voor de pensioengrondslag, bedoeld in het eerste lid. Het tijdelijk pensioen vervalt met ingang van de dag waarop de gepensioneerde overheidsdienaar niet langer verzekerd is als bedoeld in de eerste volzin van dit lid.
3. Bij de berekening van het invaliditeitspensioen in de gevallen waarin de blijvende ongeschiktheid het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking betreft, wordt het invaliditeitspensioen vermenigvuldigd met het percentage, bedoeld in artikel 16a, derde lid.
4. Het invaliditeitspensioen bedraagt niet minder dan de overeenkomstige uitkeringen in geld die op grond van de Landsverordening ongevallenverzekering zouden zijn genoten, met dien verstande dat, in de gevallen waarin de blijvende ongeschiktheid het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking betreft, ten aanzien van die uitkeringen in geld het vierde lid van overeenkomstige toepassing is.
5. Op het bedrag aan invaliditeitspensioen, zoals berekend volgens

artikel 27, worden de inkomsten uit onderneming en arbeid, bedoeld in artikel 6 van de Landsverordening op de inkomstenbelasting, die de pensioengerechtigde die nog niet de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt ontvangt, in mindering gebracht voor zover deze inkomsten de middelsom van de voorlaatste twee berekeningsgrondslagen overschrijden.

P.

Na artikel 28 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 28a

1. Indien een invaliditeitspensioen eindigt als bedoeld in artikel 16, tweede lid, telt onverminderd artikel 27 de tijd die is gelegen tussen het tijdstip waarop dat invaliditeitspensioen is ingegaan en tijdstip waarop het invaliditeitspensioen is geëindigd, mee als diensttijd doorgebracht als overheidsdienaar waarbij als de op die tijd betrekking hebbende pensioengrondslag geldt de pensioengrondslag die is gehanteerd met betrekking tot het tijdvak dat ligt onmiddellijk voorafgaande aan het ontslag wegens ongeschiktheid.
2. In de gevallen waarin de blijvende ongeschiktheid het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking betreft, wordt de tijd, bedoeld in het eerste lid, vermenigvuldigd met het percentage, bedoeld in artikel 16a, derde lid.

Q.

Na artikel 28a wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 28b

1. Indien op 1 januari in enig jaar de verschuldigde pensioenbijdrage, bedoeld in artikel 58, eerste lid, lager is dan actuariel is benodigd, telt voor de berekening van het pensioen over dat jaar, in afwijking van artikel 27, eerste en tweede lid, 1,75% van de pensioengrondslag mee.
2. De actuariële deskundige, bedoeld in artikel 11, tweede lid, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, adviseert jaarlijks uiterlijk op 1 november met het oog op het eerstvolgende jaar het bestuur over de toepassing van het eerste lid. Een verlaging als bedoeld in het eerste lid, wordt doorgevoerd indien de actuariële deskundige negatief adviseert over het niet doorvoeren van die verlaging.

R.

Artikel 30 komt te luiden:

Artikel 30

1. De pensioenen, met inbegrip van het tijdelijk pensioen, bedoeld in artikel 28, tweede lid, worden jaarlijks met ingang van 1 januari aangepast aan de gestegen kosten van levensonderhoud ter grootte van het door de Dienst Statistiek vastgestelde consumentenprijsindexcijfer voor het jaar dat onmiddellijk aan die datum voorafgaat.
2. De verhoging, bedoeld in het eerste lid, blijft:
  - a. geheel achterwege indien op de in het eerste lid bedoelde datum het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen niet overstijgt met een bedrag dat ten minste gelijk is aan 5% van het bedrag van het fondsvermogen;

- b. achterwege voor zoveel als dat nodig is om te voorkomen dat door die verhoging, met inbegrip van de aanpassingen, bedoeld in artikel 30a, het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt met een bedrag dat lager is dan 5% van het bedrag van het fondsvermogen.
- 3. Indien op 1 januari in enig jaar het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt met een bedrag dat ten minste gelijk is aan 20% van het bedrag van het fondsvermogen en in de aan dat jaar voorafgaande tien jaren een of meer verhogingen als bedoeld in het eerste lid, geheel of gedeeltelijk achterwege zijn gebleven met toepassing van het tweede lid, worden met ingang van die datum de bedragen van die achterwege gebleven verhogingen onderscheidenlijk delen van verhogingen alsnog toegekend.
- 4. Een verhoging als bedoeld in het derde lid, blijft voor zoveel als nodig is achterwege om te voorkomen dat door die verhoging, met inbegrip van de aanpassingen, bedoeld in artikel 30a, op de in het derde lid bedoelde datum het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt met een bedrag dat lager is dan 15% van het bedrag van het fondsvermogen.
- 5. De actuariële deskundige, bedoeld in artikel 11, tweede lid, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, adviseert jaarlijks uiterlijk op 1 november met het oog op het eerstvolgende jaar het bestuur over de toepassing van het derde en vierde lid. In dat jaar blijven de verhogingen, bedoeld in het eerste en derde lid, achterwege indien de actuariële deskundige negatief over die verhogingen adviseert.
- 6. Indien op 1 januari in enig jaar het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt met een bedrag dat hoger is dan 15% van het bedrag van het fondsvermogen en in de aan dat jaar voorafgaande tien jaren een of meer verhogingen als bedoeld in het eerste lid, geheel of gedeeltelijk achterwege zijn gebleven met toepassing van het tweede lid, kan het bestuur in het eerstgenoemde jaar de bedragen van die achterwege gebleven verhogingen onderscheidenlijk delen van verhogingen alsnog toekennen.
- 7. Op het zesde lid zijn het vierde en vijfde lid van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat de in het zesde lid bedoelde verhoging alleen kan worden doorgevoerd indien de actuariële deskundige positief over die verhoging adviseert. Het advies kan alleen negatief luiden als de vermogenspositie van het fonds zich verzet tegen de verhoging.
- 8. Bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, kunnen de bij de advisering, bedoeld in het vijfde en zevende lid, te hanteren criteria nader worden geregeld.
- 9. Jaarlijks maakt het bestuur op een algemeen toegankelijke wijze bekend of er een verhoging als bedoeld in het eerste, derde of zesde lid is doorgevoerd en, zo ja, wat het bedrag van de verhoging is.

S.

Na artikel 30 wordt in hoofdstuk III een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 30a

- 1. Indien de pensioenen worden aangepast als bedoeld in artikel 30, eerste, derde of zesde lid, worden de voor de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren in het betreffende jaar geldende aanspraken op pensioen, bedoeld in artikel 27, derde lid, op overeenkomstige wijze aangepast.
- 2. In het geval van een aanpassing van de aanspraken op pensioen als bedoeld in het eerste lid, wordt het bedrag van de hoogste berekeningsgrondslag, bedoeld in artikel 27, vijfde lid, op overeenkomstige wijze aangepast.

T.

Artikel 31 wordt als gevolgd gewijzigd:

1. onderdeel a komt te luiden:
  - a. hun huwelijk was gesloten vóórdat de overledene was gepensioneerd of de 65-jarige leeftijd had bereikt, of.
2. in onderdeel b wordt "de 62-jarige leeftijd" vervangen door: de 65-jarige leeftijd.

U.

Artikel 32 vervalt.

V.

Artikel 33 wordt gewijzigd als volgt:

- a. In het eerste en tweede lid wordt "leeftijd van 21" telkens vervangen door: leeftijd van 18 .
- b. In het tweede lid wordt "25 jaar" vervangen door: 27 jaar.

W.

In artikel 34, eerste lid, wordt "de artikelen 31 tot en met 33" vervangen door: de artikelen 31 en 33.

X.

Artikel 35 wordt gewijzigd als volgt:

- a. In het eerste lid wordt "de artikelen 31 tot en met 33" vervangen door: de artikelen 31 en 33.
- b. Het tweede lid wordt vernummerd naar derde lid en na het eerste lid wordt een lid ingevoegd, luidende:
  2. Een pensioen als bedoeld in artikel 31, eindigt voorts na het verstrijken van een bepaalde, bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, vast te stellen tijd na het tijdstip met ingang waarvan het pensioen is toegekend, met dien verstande dat het pensioen, behoudens de gevallen, bedoeld in het eerste lid, niet eerder eindigt dan vijf jaren na dat tijdstip. Daarbij kan tevens de duur van het pensioen verschillend zijn afhankelijk van de leeftijd van degene die recht heeft op dat pensioen.
- c. In het derde lid (nieuw) wordt:
  - 1° "21 jaar" vervangen door: 18 jaar; en
  - 2° "25 jaar" vervangen door: 27 jaar.

Y.

In artikel 40, tweede lid, wordt "21 jaar" telkens vervangen door: 18 jaar.

Z.

Artikel 42 wordt gewijzigd als volgt:

1. In het tweede lid wordt " 62 jaar" telkens vervangen door: 65 jaar.
2. In het derde en vierde lid wordt "25 jaar" telkens vervangen door: 18 jaar.

AA.

Artikel 46 vervalt.

AAa.

Aan artikel 47, wordt een vierde lid toegevoegd, luidende:

4. De percentages, genoemd in het eerste lid, kunnen bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, worden aangepast.

BB.

Artikel 50, derde lid, komt te luiden:

3. Het bedrag aan pensioen wordt naar boven afgerond tot het naaste getal in gehele guldens.

CC.

Na artikel 51 wordt in hoofdstuk IV ingevoegd een artikel, luidende:

Artikel 51a

1. Het bedrag van het nabestaandenpensioen wordt na het verstrijken van een bepaalde tijd na het tijdstip met ingang waarvan het pensioen is toegekend, al dan niet stapsgewijs, verlaagd volgens bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, te stellen regels. De hoogte van het pensioen kan tevens afhankelijk worden gemaakt van de leeftijd van degene die recht heeft op dat pensioen.
2. Voor zover de nabestaande met recht op nabestaandenpensioen nog niet de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt en inkomsten uit onderneming of arbeid heeft als bedoeld in artikel 6 van de Landsverordening op de inkomstenbelasting 1943, wordt het bedrag van dat pensioen verminderd volgens de regels die bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, worden vastgesteld.

DD.

Artikel 57, vierde lid, wordt gewijzigd als volgt:

- a. de zinsnede "1 april" wordt vervangen door: 1 februari;
- b. de zinsnede "in het voorafgaande jaar" wordt vervangen door: per 1 januari van het kalenderjaar;
- c. aan het slot wordt een volzin toegevoegd, luidende: Het bestuur stelt regels omtrent de vorm en inhoud van de opgaven, welke regels in het blad waarin van overheidswege de officiële berichten worden opgenomen, bekend worden gemaakt.

EE.

Artikel 58 wordt gewijzigd als volgt:

- a. Het eerste lid komt te luiden:
  1. Elk lichaam is een pensioenbijdrage aan het fonds verschuldigd voor iedere overheidsdienaar waarmee zij een betrekking heeft die de leeftijd van 18 jaren heeft bereikt of zal bereiken in de uitbetalingstermijn waarop de bijdragegrondslag betrekking heeft.
  - b. In het tweede en derde lid, wordt "25%" telkens vervangen door: 18%.
  - c. Het derde lid wordt vernummerd naar vierde lid en na het tweede lid wordt een lid ingevoegd, luidende:
    3. In afwijking van het eerste lid, is geen premie verschuldigd voor de overheidsdienaar waarvan de aanspraak op pensioen gelijk is aan het maximum, bedoeld in artikel 27, vijfde lid.
  - d. Toegevoegd wordt een vijfde lid, luidende:

5. In afwijking van het tweede en vierde lid kan het bestuur ten aanzien van een rechtspersoon die op grond van artikel 5 wordt aangewezen als lichaam waarvan het personeel overheidsdienaar is in de zin van deze landsverordening, met ingang van het tijdstip van die aanwijzing een hogere pensioenbijdrage vaststellen indien de leeftijdsopbouw van de werknemers van die rechtspersoon of de salarisstructuur bij die rechtspersoon aanmerkelijk afwijken van die van de overige lichamen.

FF.

Artikel 61, eerste lid, komt te luiden:

1. Ieder lichaam is per uitbetalingstermijn een wachtgeldtijd-bijdrage aan het fonds verschuldigd voor de wachtgelder die recht heeft op wachtgeld ten laste van het lichaam.

GG.

In artikel 72, wordt het tweede onderdeel "e" verletterd tot f.

HH.

Artikel 84 komt te luiden:

Artikel 84

1. De overheidsdienaar kan voor eigen rekening door het inkopen van aanspraken op pensioen diens pensioen aanvullen tot maximaal het niveau dat fiscaal is toegestaan voor onbelaste aanspraken op pensioen.
2. De inkoop, bedoeld in het eerste lid, geschiedt na een schriftelijk verzoek daartoe aan het bestuur.
3. De verzoeker verstrekt het bestuur binnen een door het bestuur te stellen termijn alle gegevens die het nodig acht voor de beoordeling van het verzoek. Indien de verzoeker zonder aannemelijke reden niet voldoet aan deze verplichting, wijst het bestuur het verzoek af.
4. Het bestuur doet binnen zes weken na het in het tweede lid bedoelde verzoek aan de belanghebbende een voorstel omtrent de omvang van de aanspraak op pensioen die kan worden ingekocht, de al dan niet doorwerking daarvan in het invaliditeitspensioen of het nabestaandenpensioen en het bedrag van de daarvoor te betalen inkoopbijdrage, de daarbij in acht te nemen betalingstermijnen en de uiterste datum waarbinnen de inkoopbijdrage moet zijn betaald.
5. Het voorstel, bedoeld in het vierde lid, vervalt zes weken na de dagtekening van het voorstel, tenzij de belanghebbende het voorstel binnen die zes weken schriftelijk heeft geaccepteerd.
6. Op het moment van de schriftelijke acceptatie starten de termijnen waarbinnen de inkoopbijdrage moet worden betaald.
7. Uitsluitend die aanspraken op pensioen waarvoor inkoopbijdrage is betaald, gelden als zijnde ingekocht.
8. Indien uiterlijk vier weken na het verstrijken van een betalingstermijn, het desbetreffende deel van de inkoopbijdrage niet is betaald, vervalt het voorstel, bedoeld in het vierde lid, wat betreft het deel waarop de niet betaalde inkoopbijdrage betrekking had. Het bestuur bericht de belanghebbende van dat vervallen.
9. Bij of krachtens landsbesluit, houdende algemene maatregelen, kunnen regels worden gegeven ter zake van de uitvoering van dit artikel.

II.

De artikelen 85 tot en met 87 vervallen.

JJ.

In hoofdstuk VIII worden na artikel 89 drie artikelen ingevoegd, luidende:

Artikel 89a

1. Indien uit de vastgestelde jaarrekening betreffende enig boekjaar blijkt dat aan het eind van dat boekjaar het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen het bedrag van het fondsvermogen overstijgt, stelt het bestuur, gehoord, de actuariële deskundige, bedoeld in artikel 11, tweede lid, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, binnen drie maanden een herstelplan vast teneinde op basis van dat herstelplan binnen een redelijke termijn, maar uiterlijk binnen vijf jaren na dat boekjaar, ten minste te bewerkstelligen dat die overstijging niet meer bestaat.
2. Het bestuur stelt een herstelplan als bedoeld in het eerste lid, niet eerder vast dan na verkregen goedkeuring van de Bank, bedoeld in artikel 1, onderdeel c, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, de minister van Financiën en de minister. Alvorens de minister die goedkeuring verleent, treedt hij daarover in overleg met de Commissie, bedoeld in artikel 112b van de Landsverordening materieel ambtenarenrecht.
3. Zolang een herstelplan niet overeenkomstig het zesde lid is vervallen, wordt de uitvoering van dat plan periodiek, steeds uiterlijk na één jaar, besproken met de in het tweede lid genoemde bank en ministers en tevens met de Commissie, bedoeld in artikel 112b van de Landsverordening materieel ambtenarenrecht.
4. Ter uitvoering van het herstelplan, bedoeld in het eerste lid, kan het bestuur besluiten dat:
  - a. voor de toepassing van artikel 26, in afwijking van dat artikel, een hoger bedrag voor de franchise wordt gehanteerd dat voor eenieder gelijk is;
  - b. voor de berekening van het pensioen, in afwijking van de artikelen 27, eerste en tweede lid, en 28b, eerste lid, op een voor eenieder gelijke wijze minder dan 1,75% van de pensioengrondslag meetelt;
  - c. elk lichaam, onverminderd de pensioenbijdrage bedoeld in artikel 58, eerste lid, voor elke in dienst zijnde overheidsdienaar die ouder is dan 18 jaar, al dan niet eenmalig een bijdrage verschuldigd is die wordt berekend als een voor ieder lichaam gelijk percentage van de die overheidsdienaren betreffende bijdragegrondslagen in dat jaar, bedoeld in artikel 57, vierde lid;
  - d. geen voorstellen als bedoeld in artikel 84, vierde lid, worden gedaan;
  - e. geen overdrachten worden gedaan als bedoeld in artikel 78, eerste lid;
  - f. geen premie-restituties als bedoeld in artikel 101, eerste lid, worden gedaan;
  - g. de gelden van het fonds worden belegd en de beleggingen van het fonds te gelde worden gemaakt in afwijking van artikel 16 van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, onverminderd artikel 15, derde lid, van die landsverordening.
5. Besluiten als bedoeld in het vierde lid, hebben geen betrekking op tijdvakken die zijn gelegen voorafgaande aan de eerste dag van de maand die aanvangt na de dag waarop het desbetreffende herstelplan is vastgesteld.
6. Indien uit de vastgestelde jaarrekening die betrekking heeft op enig boekjaar dat ligt in de periode van vijf jaar, bedoeld in het eerste lid, blijkt dat aan het eind van dat boekjaar het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen het bedrag van het fondsvermogen niet overstijgt, vervallen het desbetreffende herstelplan en de desbetreffende besluiten met ingang van de dag die volgt op de dag waarop die jaarrekening wordt vastgesteld.

Artikel 89b

1. Indien uit de vastgestelde jaarrekening die betrekking heeft op het vijfde jaar na het in artikel 89a, eerste lid, bedoelde jaar, blijkt dat het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen nog steeds het bedrag van het fondsvermogen overstijgt zonder dat zich in de tussentijd een situatie als bedoeld in artikel 89a, zesde lid, heeft voorgedaan, vervallen het desbetreffende herstelplan en de daarmee samenhangende in artikel 89a, vierde lid, bedoelde besluiten met ingang van de dag die volgt op de dag waarop die jaarrekening wordt vastgesteld en:
  - a. betaalt vanaf dan elk lichaam, onverminderd de pensioenbijdrage bedoeld in artikel 58, eerste lid, in het jaar volgend op het eerstgenoemde jaar voor elke in dienst zijnde overheidsdienaar die ouder is dan 18 jaar eenmalig een bijdrage die wordt berekend als een voor ieder lichaam gelijk percentage van de die overheidsdienaren betreffende bijdragegrondslagen in dat jaar, bedoeld in artikel 57, vierde lid; en
  - b. worden de voor het eerstgenoemde jaar berekende bedragen van de aanspraken op pensioen van de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren, de pensioenen van de gepensioneerde overheidsdienaren en die van de nabestaanden en wezen alsmede de bijzondere nabestaandenpensioenen vermenigvuldigd met een voor iedereen gelijke factor die kleiner is dan 1.
2. Het percentage, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, en de factor, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, worden zodanig gekozen dat:
  - a. het bedrag van de aanpassing van de pensioenaanspraken, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, in totaliteit gelijk is aan het bedrag van het totaal van de bijdragen, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a;
  - b. de overstijging, bedoeld in het eerste lid, aanhef, aan het einde van betreffende jaar nihil is.
3. Binnen drie maanden na de vaststelling van een jaarrekening als bedoeld in het eerste lid, aanhef, kan, onverminderd het tweede lid, aanhef en onderdeel b, de minister met de Commissie, bedoeld in artikel 112b van de Landsverordening materieel ambtenarenrecht overeenkomen dat, in afwijking van het tweede lid, onderdeel a, het bedrag van de aanpassing van de pensioenaanspraken, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, in totaliteit hoger of lager is dan het bedrag van het totaal van de bijdragen, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a. Een overeenkomst als bedoeld in de eerste volzin van dit lid, die binnen de in die volzin bedoelde drie maanden tot stand komt, wordt toegepast met ingang van het moment waarop die drie maanden verstrijken.
4. Het bestuur kan besluiten dat de eenmalig te betalen bijdrage, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, over meerdere jaren wordt betaald. In dat geval is een rentevergoeding verschuldigd die gelijk is aan de ter zake van de voorziening pensioenverplichtingen gehanteerde rekenrente.
5. Indien het bedrag van het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt en die overstijging hoger is dan 5% van het bedrag van het fondsvermogen, compenseert het bestuur, gehoord de actuariële deskundige, bedoeld in artikel 11, tweede lid, van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds, de op basis van het eerste lid, onderdelen a en b, doorgevoerde maatregelen voor zover met die compensatie het bedrag waarmee het fondsvermogen het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen overstijgt, niet lager uitkomt dan 5% van het bedrag van het fondsvermogen.
6. Een compensatie als bedoeld in het vijfde lid,
  - a. wordt voor iedereen naar rato van het effect van de daarmee te compenseren maatregel gelijkelijk doorgevoerd;

- b. kan uitsluitend betrekking hebben op de aanspraken op pensioen die zijn geraakt door een maatregel als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b;
  - c. is wat betreft de omvang daarvan in totaliteit en per geval niet groter dan de omvang van het effect van de daarmee te compenseren maatregel.
7. Het bestuur besluit tot een van het zesde lid, onderdeel a, afwijkende compensatie:
- a. in overeenstemming met het voorstel van de Minister van Financiën daartoe, voor zover het betreft de compensatie voor de maatregelen, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a;
  - b. in overeenstemming met het voorstel van de minister daartoe, welke daarbij handelt in overeenstemming met de Commissie, bedoeld in artikel 112b van de Landsverordening materieel ambtenarenrecht, voor zover het betreft de compensatie voor de maatregelen, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b.
8. Zolang de op basis van het eerste lid, onderdelen a en b, doorgevoerde maatregelen niet volledig zijn gecompenseerd als bedoeld in het vijfde lid, blijft artikel 30 buiten toepassing.

Artikel 89c

Indien het bedrag van de voorziening pensioenverplichtingen stijgt door een noodzakelijke aanpassing van de actuariële grondslagen, kan het bestuur met de minister van Financiën, onverminderd de pensioenbijdrage bedoeld in artikel 58, eerste lid, en onverminderd artikel 89a, een financieringsovereenkomst aangaan tot vaststelling van een bijdrage aan het fonds om die stijging geheel of gedeeltelijk op te vangen.

KK.

Na artikel 94 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 94a

1. Het bestuur doet jaarlijks na vaststelling van de jaarrekening van het fonds aan iedere overheidsdienaar een geschrift toekomen waaruit de pensioenrechten van de desbetreffende overheidsdienaar blijken. Het geschrift moet ten minste informatie bevatten omtrent:
  - a. de per 31 december van het voorgaande kalenderjaar opgebouwde aanspraken op pensioen, waarbij omtrent de aanspraken op pensioen die zijn ingekocht als bedoeld in artikel 84, zevende lid, tevens op een afzonderlijke wijze informatie wordt verschaft;
  - b. het bereikbare pensioen bij gelijkblijvende omstandigheden;
  - c. het bij overlijden tot uitkering komende nabestaanden-, bijzonder nabestaanden- en wezenpensioen;
  - d. gehanteerde grondslagen, waaronder de pensioengrondslag, franchise en het aantal jaren dat in aanmerking is genomen als diensttijd;
  - e. de ingangsdatum van het ouderdomspensioen, bedoeld in artikel 12, eerste lid.
2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op de gewezen overheidsdienaren met dien verstande dat het bestuur het in dat lid bedoelde geschrift ten minste elke 5 jaar aan de gewezen overheidsdienaren doet toekomen.

LL.

Artikel 101 wordt gewijzigd als volgt:

1. Het eerste tot en met vierde lid vervallen en het zesde lid wordt vernummerd naar tweede lid.
2. Ingevoegd wordt een eerste lid, luidende:

1. Aan de personen die tot 1 januari 1998 ambtenaar waren in de zin van de Pensioenverordening Burgerlijke Landsdienaren 1938 wordt, indien zij tot het bereiken van de leeftijd waarop voor hen recht op ouderdomspensioen kan ontstaan geen pensioengerechtigde betrekkingen hebben gehad, door het bestuur op hun daartoe strekkend schriftelijk verzoek restitutie verstrekt van $\frac{3}{8}$ ^{ste} deel van de ingevolge de landsverordening tot aan het tijdstip, bedoeld in artikel 110a, voor elk jaar op hen verhaalde pensioenbijdragen en wachtgeld-bijdragen, vermeerderd met de wettelijke rente over de in de restitutie begrepen bedragen. In het geval van restitutie vervallen alle pensioenrechten die kunnen worden ontleend aan het overlijden van een persoon als bedoeld in de eerste volzin.

MM.

Artikel 103 vervalt.

NN.

Na hoofdstuk XI wordt ingevoegd hoofdstuk XIa dat luidt als volgt:

Hoofdstuk XIa - Additionele overgangsbepalingen in verband met de verhoging pensioenleeftijd tot 65, de invoering middelloon en de wijzigingen ten aanzien van invaliditeitspensioen, nabestaandenpensioen en bijzonder nabestaandenpensioen

Artikel 110a

Het tijdstip van de verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar is het tijdstip van inwerkingtreding van de Landsverordening herziening pensioen overheidsdienaren.

Artikel 110b

1. Voor de overheidsdienaar die als diensttijd een in aanmerking komende tijd heeft die is gelegen vóór het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar en die op dat tijdstip jonger is dan 62 jaar, geldt voor die gehele tijd, in afwijking van artikel 27, eerste en tweede lid, als aanspraak op pensioen, bedoeld in artikel 27, derde lid, het bedrag dat gelijk is aan het produkt van 1,1 en het jaarlijkse bedrag van het pensioen, bedoeld in artikel 12, eerste lid, dat zou hebben gegolden indien de overheidsdienaar onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip recht op dat pensioen zou hebben verkregen. Indien de in artikel 110a bedoelde landsverordening gedurende het jaar in werking treedt, wordt voor de berekening van de voor dat jaar geldende aanspraak op pensioen het bedrag, bedoeld in vorige volzin, vermeerderd met het bedrag dat in dat jaar vanaf die inwerkingtreding ingevolge artikel 27, tweede lid, voor de berekening van het pensioen meetelt.
2. De op het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar gewezen overheidsdienaren behouden het onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip bestaande uitzicht op pensioen. Het eerste lid, eerste volzin, is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 110c

1. In afwijking van artikel 12, eerste lid, verkrijgen de gewezen overheidsdienaren die op het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar recht hebben op een uitkering als bedoeld in artikel X, eerste lid, van de Landsverordening verhoging leeftijdsgrens 1996, zoals dat artikel X, eerste lid, luidde op dag onmiddellijk voorafgaande aan de dag waarop die landsverordening is

vervallen krachtens artikel V van de Landsverordening van de 11de april 2016 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Wachtgeldregeling overheidsdienaren in verband met verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd (AB 2016, no. 16), bij het bereiken van de leeftijd van 60 jaar recht op ouderdomspensioen.

2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing op de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren die na het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar het recht verkrijgen op een uitkering als bedoeld in het eerste lid.
3. Ten aanzien van de personen, bedoeld in het eerste lid, blijft de vermenigvuldiging overeenkomstig artikel 110b, eerste lid, achterwege.
4. Van de personen, bedoeld in het tweede lid, wordt op het moment dat zij het in het tweede lid bedoelde recht verkrijgen, de aanspraak op pensioen opnieuw berekend met dien verstande dat over de tijd, bedoeld in artikel 110b, eerste lid, de aanspraak op pensioen overeenkomstig dat artikel 110b, eerste lid, wordt berekend waarbij de in die bepaling bedoelde vermenigvuldiging met de factor 1,1 achterwege wordt gelaten.
5. Voor de toepassing van de overige bepalingen van deze landsverordening op de personen, bedoeld in het eerste en tweede lid, die met toepassing van dit artikel recht op ouderdomspensioen bij het bereiken van de leeftijd van 60 jaar hebben verkregen of zullen verkrijgen, wordt voor "65" telkens gelezen: 60.

Artikel 110d

1. In afwijking van artikel 12, eerste lid, verkrijgen de overheidsdienaren, bedoeld in artikel III, onderdeel a, van de Landsverordening van de 11de april 2016 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Wachtgeldregeling overheidsdienaren in verband met verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, onverminderd dat artikel III, uiterlijk bij het bereiken van de leeftijd van 62 jaar recht op ouderdomspensioen.
2. De in artikel 110b, eerste lid, bedoelde vermenigvuldiging blijft achterwege ten aanzien van de personen, bedoeld in het eerste lid.
3. Op de overheidsdienaren, bedoeld in het eerste lid, is artikel 27, zevende lid, niet van toepassing.
4. Een overheidsdienaar als bedoeld in het eerste lid, kan binnen drie maanden na het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar schriftelijk verklaren dat voor hem de toepassing van het in het eerste lid genoemde artikel III achterwege blijft. In dat geval zijn dat artikel III alsmede het eerste, tweede en derde lid van dit artikel niet van toepassing op die overheidsdienaar.

Artikel 110e

Voor zover nodig in afwijking van artikel 27, zevende lid, is bij de toepassing van artikel 12, derde lid, op de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren van wie op het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar de aanspraak op pensioen ten minste 70% van de op dat tijdstip geldende pensioengrondslag bedraagt, het bedrag van het pensioen ten minste gelijk aan het bedrag, bedoeld in artikel 110b, eerste lid, met dien verstande dat daarbij de in artikel 110b, eerste lid, bedoelde vermenigvuldiging met de factor 1,1 achterwege blijft.

Artikel 110f

De personen die jonger zijn dan 65 jaar en die recht hebben:

- a. op een pensioen als bedoeld in artikel III van de Landsverordening van de 11de april 2016 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en

- de Wachtgeldregeling overheidsdienaren in verband met verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd;
- b. op een pensioen als bedoeld in artikel 110c, eerste en tweede lid;
  - c. op een pensioen als bedoeld in artikel 12, eerste lid, zoals die bepaling luidde onmiddellijk voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar,
- zijn voor de toepassing van de bepalingen van deze landsverordening, gepensioneerde overheidsdienaren.

Artikel 110g

1. Op de gepensioneerde overheidsdienaren die voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar recht hebben gekregen op invaliditeitspensioen als bedoeld in artikel 13, blijven wat betreft dat invaliditeitspensioen, in afwijking van artikel 28, tweede en vijfde lid, de artikelen 27, vierde lid, en artikel 28 van toepassing zoals die bepalingen onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip luiden met dien verstande dat in de tekst van die artikelen 27, vierde lid, en 28 voor "nog niet de leeftijd van 62 jaar heeft bereikt" telkens wordt gelezen: verzekerd is in de zin van artikel 5 van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering.
2. Ten aanzien van de gepensioneerde overheidsdienaren die voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar recht hebben gekregen op invaliditeitspensioen als bedoeld in artikel 13, geldt voor de toepassing van artikel 14, zesde lid, dat tijdstip als het tijdstip waarop laatstelijk een geneeskundig onderzoek is uitgevoerd.
3. Bij de toepassing van artikel 16, tweede lid, op een invaliditeitspensioen dat geheel of gedeeltelijk is berekend over tijd die is gelegen voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar, eindigt dat invaliditeitspensioen niet maar wordt met ingang van het tijdstip waarop dat pensioen zou eindigen het bedrag daarvan opnieuw berekend over uitsluitend die tijd.
4. Bij de toepassing van de bij of krachtens artikel 16a gegeven voorschriften is het derde lid van overeenkomstige toepassing.

Artikel 110h

1. Op een overlijden waarbij de overledene gehuwd is geweest en de dag van het vonnis waarbij de echtscheiding of de ontbinding van dat huwelijk is uitgesproken, is gelegen vóór het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar, blijven van toepassing de artikelen 32 en 46 van deze landsverordening zoals die bepalingen luiden onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip.
2. Op de op het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar bestaande bijzondere nabestaandenpensioenen en op de bijzondere nabestaandenpensioenen, bedoeld in het eerste lid, blijven de bepalingen van deze landsverordening inzake het nabestaandenpensioen, zoals die bepalingen onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip luiden, van toepassing tenzij uit die bepalingen anders blijkt.
3. Bij de toepassing van de bij of krachtens artikel 35, tweede lid, gegeven voorschriften op een nabestaandenpensioen dat geheel of gedeeltelijk is berekend over tijd die is gelegen voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar, eindigt dat nabestaandenpensioen niet maar wordt met ingang van het tijdstip waarop dat pensioen zou eindigen het bedrag daarvan opnieuw berekend over uitsluitend die tijd.
4. Bij de toepassing van de bij of krachtens artikel 51a gegeven voorschriften is het bedrag van een nabestaandenpensioen dat geheel of gedeeltelijk is berekend over tijd die is gelegen voorafgaande aan het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar, ten minste gelijk aan het bedrag van dat pensioen dat uitsluitend over die tijd is berekend.

5. Bij de toepassing van artikel 35, derde lid, op de wezen die op het tijdstip van verhoging van de pensioenleeftijd tot 65 jaar met recht op wezenpensioen jonger zijn dan de leeftijd van 21 jaar, wordt "18 jaar" gelezen als: 21 jaar.

Artikel 110i

De vermenigvuldiging overeenkomstig artikel 110b, eerste lid, blijft achterwege ten aanzien van de personen waarop artikel 100, eerste lid, van toepassing is.

Artikel II

De Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren wordt gewijzigd als volgt:

1. In de artikelen 4, eerste lid, 5, eerste lid, en 6, eerste lid, wordt "van 62 jaar" telkens vervangen door: van 65 jaar.
2. Na vernummering van artikel 7 naar artikel 8 wordt na artikel 6 een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 7

Voor de toepassing van de bepalingen van deze landsverordening op de personen die aan:

- a. artikel III van de Landsverordening van de 11de april 2016 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Wachtgeldregeling overheidsdienaren in verband met verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd recht op pensioen als bedoeld in artikel 12, eerste lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren ontlenen
  - b. de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren recht op pensioen als bedoeld in artikel 12, derde lid, ontlenen
- wordt voor "waarop hij de leeftijd van 65 jaar bereikt", "waarop de werknemer de leeftijd van 65 jaar bereikt" en "waarop de betrokkene de leeftijd van 65 jaar bereikt" telkens gelezen: waarop het pensioen ingaat.

Artikel III

In artikel 31, onderdeel b, van de Wachtgeldregeling overheidsdienaren wordt "62 jaar" vervangen door: 65 jaar.

Artikel IV

1. De Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943 wordt ingetrokken met inachtneming van het bepaalde in lid 2 tot en met lid 13.
2. De Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943, zoals die regeling luidde op de dag onmiddellijk voorafgaande aan de dag van inwerkingtreding van deze landsverordening, blijft van toepassing voor wat betreft de in de artikelen 99, eerste lid, 100, 101, eerste lid bedoelde personen en de in artikel 102 van die landsverordening bedoelde nabestaanden en wezen.
3. Voor de berekening van de op of na het tijdstip van inwerkingtreding van deze landsverordening toe te kennen duurtetoeslagen tellen uitsluitend mee:
  - a. de tot aan dat tijdstip doorgebrachte diensttijd;
  - b. de middelsom van het actieve inkomen dat gedurende de laatste 24 volle kalendermaanden voorafgaande aan dat tijdstip heeft gegolden;
  - c. het jaarlijkse bedrag van het pensioen dat zou hebben gegolden indien de overheidsdienaar onderscheidenlijk gewezen overheidsdienaar onmiddellijk voorafgaande aan dat tijdstip recht op pensioen zou hebben verkregen.

4. Indien de pensioenen worden aangepast als bedoeld in artikel 30, eerste, derde en zesde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, worden naar omvang en tijdstip dienovereenkomstig aangepast en opnieuw vastgesteld:
  - a. de reeds toegekende duurtetoelagen;
  - b. de bedragen van de aanspraken op duurtetoelag die tot dan met toepassing van het derde lid en dit lid zijn berekend.
5. Indien de aanspraken op pensioen van de overheidsdienaren, gewezen overheidsdienaren en gepensioneerde overheidsdienaren worden vermenigvuldigd met een factor als bedoeld in artikel 89b, eerste lid, onderdeel b, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren worden de toegekende duurtetoelagen en de aanspraken op duurtetoelag met diezelfde factor vermenigvuldigd.
6. Indien de aanspraken op pensioen van de overheidsdienaren, gewezen overheidsdienaren en gepensioneerde overheidsdienaren worden gecompenseerd als bedoeld in artikel 89b, vijfde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren voor de effecten van een vermenigvuldiging met een factor als bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, van dat artikel 89b, worden de toegekende duurtetoelagen en de aanspraken op duurtetoelag dienovereenkomstig gecompenseerd. Artikel 89b, zesde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren is van overeenkomstige toepassing.
7. Elk lichaam als bedoeld in de artikelen 4 en 5 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, betaalt aan het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten bij het begin van elke kalendermaand de in die maand en de daarop volgende twee kalendermaanden ten laste van het betreffende lichaam komende duurtetoelagen verminderd met het eerder al betaalde deel van die duurtetoelagen en vermeerderd met het nog niet betaalde deel van de ten laste van het betreffende lichaam komende duurtetoelagen die in de voorafgaande periode door het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten zijn uitbetaald.
8. De artikelen 60, derde lid, 70 en 72 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zijn van overeenkomstige toepassing.
9. Indien, na toepassing van het achtste lid, een lichaam niet of onvoldoende aan het zevende lid voldoet, stelt het bestuur van het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten dat lichaam daarvan in kennis. Op datzelfde moment bericht het bestuur de personen met recht of aanspraak op duurtetoelag ten laste van dat lichaam, van die kennisgeving. Bij de kennisgeving en het bericht wordt gewezen op de mogelijke toepassing van het tiende lid.
10. Indien drie maanden na de kennisgeving, bedoeld in het negende lid, dat lichaam nog steeds niet of onvoldoende aan het zevende lid voldoet, kan het bestuur van het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten de uitbetaling van de ten laste van het lichaam komende duurtetoelagen opschorten. Het bestuur van het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten stelt het lichaam en de personen met recht of aanspraak op duurtetoelag ten laste van dat lichaam, van die opschorting in kennis. De opschorting gaat in 14 dagen na de dagtekening van de kennisgeving.
11. Met ingang van de dag waarop een opschorting als bedoeld in het tiende lid, ingaat, verkrijgen de die opschorting betreffende personen recht of aanspraak op duurtetoelag tegenover het lichaam ten laste waarvan die duurtetoelagen komen of zullen komen.
12. Op het moment dat het lichaam, bedoeld in het elfde lid, weer aan het zevende lid voldoet, vervalt de in het elfde lid bedoelde opschorting en de toepassing van het elfde lid. Het tiende lid, tweede volzin, is van overeenkomstige toepassing.
13. Indien 24 maanden na de dag waarop een opschorting is ingegaan, het die opschorting betreffende lichaam nog steeds niet of niet voldoende aan het zevende lid voldoet, is het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten niet langer verplicht tot het uitbetalen van de desbetreffende duurtetoelagen.

14. Bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, kunnen voor de toepassing van het zevende tot en met het dertiende lid nadere regels worden gesteld.

Artikel V

1. Deze landsverordening treedt, gezien het spoedeisend belang hiervan als bedoeld in artikel 127, derde lid, van de Staatsregeling, in werking met ingang van 1 juli 2020.
2. Indien het Afkondigingsblad waarin deze landsverordening wordt geplaatst, wordt uitgegeven na 1 juli 2020, treedt deze landsverordening in afwijking van het eerste lid in werking met ingang van de eerste dag na de datum van uitgifte van het Afkondigingsblad waarin deze is geplaatst en werkt terug tot en met het tijdstip genoemd in het eerste lid.

Artikel VI

Deze landsverordening wordt aangehaald als: Landsverordening herziening pensioen overheidsdienaren.

Deze landsverordening wordt met de memorie van toelichting in het Afkondigingsblad geplaatst.

Gegeven te Philipsburg, de *achttiende* juni 2020
De Gouverneur van Sint Maarten

De *negentiende* juni 2020
De Minister van Algemene Zaken

De *negentiende* juni 2020
De Minister van Financiën

Uitgegeven de *tweeëntwintigste* juni 2020
De Minister van Algemene Zaken
Namens deze,
Hoofd afdeling Juridische Zaken & Wetgeving

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemeen deel

§ 1. Inleiding

Bij de opheffing van het land de Nederlandse Antillen is de voor dat land geldende Pensioenlandsverordening overheidsdienaren van kracht gebleven voor het land Sint Maarten. Sinds die opheffing is die landsverordening van toepassing op de ambtenaren en andere overheidsdienaren die in dienst zijn van het land Sint Maarten en de werknemers die in dienst zijn van de aan het land Sint Maarten gelieerde openbare rechtspersonen en aangewezen privaatrechtelijke rechtspersonen.

De Pensioenlandsverordening overheidsdienaren¹ wordt uitgevoerd door en ten laste van het Algemeen Pensioenfonds Sint Maarten (hierna: APS of pensioenfonds) op grond van de Landsverordening Algemeen Pensioenfonds² (hierna: Landsverordening APS).

Bij de opheffing van de Nederlandse Antillen is de opvolging en boedelscheiding van het Algemeen Pensioenfonds van de Nederlandse Antillen (vermogensverdeling en toedeling deelgenoten) geschied krachtens artikel 9 van het Rijksbesluit rechtsopvolging burgerlijke rechten en verplichtingen Nederlandse Antillen en de Onderlinge regeling opvolging en boedelscheiding Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen.

Voor een belangrijk deel van degenen die een aanspraak of een recht op pensioen ontlenen aan de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren bestaat, in aanvulling op die aanspraak of dat recht op pensioen, ook een aanspraak of recht op duurtetoeslag. Ter zake van de duurtetoeslag treedt het APS op als uitvoerder. De kosten van de duurtetoeslag komen ten laste van de landsbegroting.

§ 2. Aanleiding

§ 2.1. Inleiding

Met het onderhavige voorstel tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt beoogd twee doelen te bereiken. Met de voorstellen worden door de aanpassing van de pensioenregeling de kosten voor de overheid verlaagd. Bovenal wordt echter de financiële positie van het pensioenfonds versterkt waardoor de houdbaarheid van de ambtelijke pensioenregeling in de toekomst wordt vergroot en de kosten daarvan beter beheersbaar worden. Die betere beheersbaarheid van de pensioenkosten leidt logischerwijs ook tot lagere risico's voor de overheidsfinanciën.

§ 2.2. Onhoudbaarheid van de huidige pensioenregeling

Bij de opheffing van de Nederlandse Antillen is de voor dat land geldende Pensioenlandsverordening overheidsdienaren van kracht gebleven voor Sint Maarten. Sinds de opheffing is die landsverordening van toepassing op de ambtenaren en andere overheidsdienaren die in dienst zijn van Sint Maarten en de werknemers die in dienst zijn van de aan het Land gelieerde openbare rechtspersonen en aangewezen privaatrechtelijke

---

¹ A.B. 2013, no. 785 (GT).

² A.B. 2013, no. 65 (GT).

rechtspersonen. Het recht om pensioen op te bouwen wordt ontleend aan genoemde landsverordening.

De Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt uitgevoerd door en ten laste van het APS op grond van de Landsverordening APS. In 2012 is feitelijk APS begonnen met het administreren van de pensioenen van de overheidsdienaren. Diverse opschoningstrajecten in de van het Algemeen Pensioenfonds Curaçao ontvangen pensioenadministratie van het voormalige Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen hebben ertoe geleid dat het deelnemersbestand en de totale pensioenverplichting duidelijker in beeld kwamen, en daarmee ook de door het APS aan te houden pensioenvoorziening.

§ 2.2.1. Te dure regeling

Kijkend naar de actuariële kosten (de benodigde kostendeekkende premie) van de huidige pensioenregeling over de afgelopen jaren, is een stijgende trend te zien. De huidige pensioenregeling die is gebaseerd op een eindloonstelsel, pensionering op 62-jarige leeftijd en onvoorwaardelijke indexatie, wordt steeds duurder. Dat blijkt ook uit de hieronder opgenomen tabel 1.

Tabel 1: verloop financiering APS (in miljoenen NAf)

	Ultimo 2011	Ultimo 2012	Ultimo 2013	Ultimo 2014	Ultimo 2015
Actuariële kosten regeling (benodigde premie)	27.437	40.222	30.986	41.065	39.218
Premie-ontvangsten	33.034	42.765 ³	29.614	31.525	31.875
Premietekort/- overschot	+5.597	+2.543	(-1.372)	(-9.540)	(-7.343)

In tabel 1 zijn ook de door APS werkelijk ontvangen pensioenpremies (ad 22% van de salarissom) opgenomen. Daaruit blijkt dat de huidige regeling al een aantal jaren niet op kostendeekkende wijze gefinancierd wordt uit de premiestroom. In 2015 waren de premie-inkomsten NAf 7,3 miljoen te laag.

Op basis van projecties moet worden verwacht dat de voor de huidige pensioenregeling benodigde kostendeekkende premie in de toekomst nog verder zal stijgen. De toenemende vergrijzing (het voordeel van een relatief jonge beroepsbevolking, zal steeds meer verdwijnen) zal in belangrijke mate aan die stijging bijdragen. Hierbij moet aan twee kenmerkende elementen worden gedacht:

- de deelnemers leven gemiddeld genomen steeds langer waardoor de pensioenen over een langere periode moeten worden uitgekeerd;
- het aandeel gepensioneerden dat in de pensioenadministratie is opgenomen, neemt toe ten opzichte van het aandeel in die administratie van werkenden waardoor tegenover meer en meer uitkeringsgerechtigden steeds minder premiebetalers komen te staan (hierna te noemen: bestandsveroudering).

Daarnaast staat momenteel door de wereldwijd gedaalde rentes en de lage lokale rente het op het pensioenvermogen te behalen rendement onder druk.

Een significant grotere premiestroom zou dus nodig zijn om de huidige ambtelijke pensioenregeling te blijven aanbieden aan de deelnemers. Een verruiming van de premiestroom is echter niet te realiseren mede door de nu al hoge premiedruk bij de bij APS aangesloten werkgevers en daarmee (ook) bij de overheid. Dat blijkt ook uit het feit dat in de afgelopen jaren de werkelijk betaalde premie (van 22%) lager is dan de wettelijk

³ Inclusief begin 2012 ontvangen premies voor de voorafgaande periode.

verschuldigde premie (van 25%). Die wettelijk verschuldigde premie is ook nog eens lager dan de kostendeekkende premie die ultimo 2015 27% bedroeg.

§ 2.2.2. Begroting en meerjarige begroting

Op de landsbegroting wordt een pensioenbijdrage van 22% gehanteerd. Wettelijk moet een pensioenbijdrage van 25% worden afgedragen. Voldoening aan dat wettelijke percentage resulteert voor alle bij APS aangesloten werkgevers in meerlasten van in totaal NAF 4,4 miljoen op jaarbasis (waarvan NAF 3,1 miljoen voor rekening van de overheid).

De benodigde kostendeekkende premie is op dit moment echter hoger dan 25%. De kostendeekkende premie bedraagt momenteel 27% en zal resulteren in meerlasten (boven het premieniveau van 22%) van naar schatting NAF 7,3 miljoen op jaarbasis voor alle bij APS aangesloten werkgevers als geheel. De kostendeekkende premie zal naar verwachting nog verder oplopen. Ten opzichte van de huidige premie-afdrachten (bij 22%) zal een afdracht van de kostendeekkende premie (hoger dan 27%) naar verwachting binnen enkele jaren resulteren in meerlasten voor alle bij APS aangesloten werkgevers als geheel van naar schatting NAF 11,6 miljoen op jaarbasis.

Daarbij moeten de bij APS aangesloten werkgevers ook rekening houden met de stijgende kosten van de duurtetoeslag. In 2030 zullen de kosten van de duurtetoeslag naar verwachting NAF 7,4 miljoen hoger zijn dan het huidige niveau. Over enkele jaren zullen de jaarlijkse kosten van de duurtetoeslag ongeveer NAF 4,0 miljoen hoger zijn dan nu.

Tabel 2: Meerkosten ongewijzigd beleid APS totaal t.o.v. premie 22% (jaarbasis in miljoenen NAF)

	startdatum	middellange termijn
kostendeekkende premie	7,3	11,6
duurtetoeslag		4,0
Totaal	7,3	15,6

Indien voor wat betreft de te verwachten meerkosten van ongewijzigd beleid alleen wordt gekeken naar de overheid, en dus naar de effecten op de landsbegroting, levert dat het volgende beeld op:

Tabel 3: Meerkosten ongewijzigd beleid overheid t.o.v. premie bij 22% (jaarbasis in miljoenen NAF)

	startdatum	middellange termijn
kostendeekkende premie	5,1	8,1
duurtetoeslag		2,8
Totaal	5,1	10,9

Een dergelijke te verwachten stijging van de kosten voor de overheid is onwenselijk. De budgettaire situatie van het land Sint Maarten staat al langere tijd onder druk. In de afgelopen jaren zijn omvangrijke betalingsachterstanden ontstaan, was er sprake van tekorten op de begroting en werden verplichtingen van de overheid niet volledig in de begroting opgenomen. Een voorbeeld van dat laatste is het feit dat de overheid 22% pensioenbijdrage aan het APS afdroeg, terwijl wettelijk 25% was verschuldigd.

Uiteindelijk heeft die budgettaire situatie geresulteerd in een aanwijzing aan het land Sint Maarten gedaan bij Besluit van 8 september 2015⁴ tot

⁴ Stb. 2015, no. 343; A.B. 2015, no. 28.

onder meer het in de begroting en de meerjarenbegroting volledig opnemen van de pensioenuitgaven en het nemen van structurele maatregelen om te komen tot een houdbaar pensioenstelsel.

§ 2.2.3. Risico onderdekking pensioenfonds

Een jarenlange niet-kostendekkende financiering van de opgebouwde en nog op te bouwen pensioenen heeft negatieve gevolgen voor de dekkingsgraad van het fonds.

De dekkingsgraad geldt als een maatstaf voor de financiële positie van een pensioenfonds. Met de dekkingsgraad wordt de mate aangegeven waarin het fonds nu en in de toekomst aan de opgebouwde pensioenverplichtingen kan voldoen. De dekkingsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen enerzijds het beschikbare vermogen van het fonds en anderzijds de voorziening pensioenverplichtingen. Bij een dekkingsgraad van 100% is het beschikbare vermogen precies gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen. Bij een dekkingsgraad van minder dan 100% beschikt het fonds over een vermogen dat ontoereikend is om de (voorziening) pensioenverplichtingen te dekken (onderdekking).

Uit de geaudite jaarrekening van het pensioenfonds ultimo 2015 blijkt dat er sprake is van onderdekking (dekkingsgraad 93.2%). Interne cijfers van het fonds laten met een geschatte dekkingsgraad van 95.6% per ultimo 2016, een vergelijkbaar beeld zien. Dit, ondanks de verhoging van de pensioenleeftijd van 60 jaar naar 62 jaar per 1 juli 2016, waardoor de dekkingsgraad op dat moment op bijna 100% uitkwam. Daarna is de dekkingsgraad echter weer gedaald in belangrijke mate als gevolg van de nog steeds toegepaste niet-kostendekkende financiering. Ook andere effecten, zoals vergrijzing, hebben hierbij een rol gespeeld.

Tabel 4: verloop van de dekkingsgraad van APS

	Ultimo 2011	Ultimo 2012	Ultimo 2013	Ultimo 2014	Ultimo 2015	Ultimo 2016
Dekkingsgraad	99.8%	100.4%	101.5%	97.6%	93.2%	95.6%

Het gevaar van een dekkingsgraad onder de 100% is dat er op enig moment onvoldoende middelen zullen zijn om de pensioenen te kunnen (uit)betalen. Dat gevaar wordt bovendien versterkt door het risico van het zogenoemde hefboomeffect: het doen van pensioenuitkeringen in een situatie van onderdekking versterkt nog meer de neerwaartse gang van de dekkingsgraad omdat door die pensioenuitkeringen de omvang van het pensioenvermogen immers ook daalt.

In tijden van toenemende vergrijzing zal het hefboomeffect een nog grotere uitwerking hebben. Doordat gepensioneerden langer leven, neemt de voorziening pensioenverplichtingen toe terwijl daartegenover, door de relatieve daling van het aantal werkenden als gevolg van bestandsveroudering, naar verhouding lagere premie-inkomsten zullen zijn. De premie zal dus naar verhouding steeds minder gewicht in de schaal kunnen leggen.

De situatie van een aanhoudende onderdekking is een duidelijk teken van de onhoudbaarheid van de huidige pensioenregeling. De beperkte financiële draagkracht van het Land en daarmee het toenemende onvermogen tot het opvangen van de alsmaar stijgende kosten die aan de huidige pensioenregeling zijn verbonden, benadrukken de onhoudbaarheid van die regeling verder.

§ 2.3. Samenvattend

Geconstateerd kan worden dat de budgettaire situatie van het land Sint Maarten en de situatie bij het pensioenfonds het nemen van maatregelen noodzakelijk maken. De situatie is urgent. Ongewijzigd beleid, niets doen, zal op korte termijn leiden tot een onhoudbare situatie.

§ 3. Herziening pensioenstelsel

Om een optimaal beheer van de pensioentoezegging te waarborgen is ingrijpen noodzakelijk. Indien dat niet tijdig gebeurt, wordt de overheid gedwongen om grote extra bijdragen aan het fonds te doen. Zonder die extra bijdragen zal een generieke verlaging van de opgebouwde pensioenrechten op den duur onvermijdelijk zijn.

Herziening van het huidige pensioenstelsel is de enige manier om structurele en duurzame verbetering aan te brengen in de financiële positie van het fonds en de financiële situatie van het land Sint Maarten.

In samenspraak met vertegenwoordigers van het Ministerie van Algemene Zaken, het Ministerie van Financiën, het Georganiseerd Overleg Ambtenarenzaken (hierna: GOA) en het APS, is invulling gegeven aan de onderhavige pensioenhervorming. Met betrekking tot die hervorming hebben de Ministers van Algemene Zaken en Financiën, het APS en de voorzitters van de vier vakbonden van overheidsdienaren die in het GOA vertegenwoordigd zijn, afspraken gemaakt. Die afspraken zijn neergelegd in een pensioenconvenant dat op 21 januari 2017 is getekend (hierna: Pensioenconvenant).

Pensioengerechtigde leeftijd 65 jaar

Conform artikel 2 van het Pensioenconvenant, wordt in de eerste plaats voorgesteld om de pensioengerechtigde leeftijd te verhogen van 62 jaar naar 65 jaar en de daaraan gekoppelde opbouwtijd te verlengen. Met deze verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd wordt het effect van de vergrijzing, dat gemiddeld genomen een hogere leeftijd wordt bereikt, ten dele gecompenseerd.

Gedeeltelijke actuariële verhoging

Door het uitstel van de pensioengerechtigde leeftijd van 62 jaar naar 65 jaar zal pas op een later moment met het doen van de pensioenuitkeringen worden gestart. De facto worden een aantal uitkeringsjaren misgelopen omdat wat betreft de reeds opgebouwde pensioenaanspraken uitzicht is gegeven op een eerder ingaand pensioen. Die gemiste uitkeringsjaren zullen worden gecompenseerd met behulp van een verhoging van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken met 10%. Die verhoging met 10% is overigens maar een gedeeltelijke compensatie. Voor een volledige (actuariële neutrale) compensatie is een verhoging met 25% van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken nodig.

Een (actuariële neutrale) verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken met 25% zal logischerwijs geen verandering in de dekkingsgraad tot gevolg hebben. Een verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken met minder dan 25% zal wel een verandering van de startdekkingsgraad tot gevolg hebben. De voorziening die wordt aangehouden voor de pensioenverplichtingen kan dan immers worden verlaagd.

De nu voorliggende pensioenhervormingen, die onder meer bestaan uit een verhoging van de pensioenleeftijd en een (niet-actuariële) verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken met 10%, zullen bij de invoering van die hervormingen leiden tot een startdekkingsgraad van naar verwachting 104%. Duidelijk is dat met die dekkingsgraad een betere bijdrage wordt geleverd aan een verbetering van de financiële positie van het fonds en daarmee aan een betere waarborging van de pensioenaanspraken en pensioenen.

Met een startdekkingsgraad van 104% kunnen binnen afzienbare tijd indexaties tot de mogelijkheden behoren. Dat zal aanmerkelijk langer duren bij een lagere startdekkingsgraad als gevolg van bijvoorbeeld het

hanteren van een actuariel neutrale verhoging van de reeds opgebouwde pensioenaanspraken.

Voor een uiteenzetting van de juridische implicaties van een gedeeltelijke, minder dan actuariel neutrale verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken wordt verwezen naar paragraaf 7 van dit algemeen deel.

Middelloonstelsel

In de tweede plaats wordt voorgesteld om de op eindloon gebaseerde pensioenregeling die sinds de invoering van de Pensioenverordening Burgerlijke landsdienaren 1938 heeft bestaan, om te zetten naar een op het middelloon gebaseerde pensioenregeling. Door die omzetting van de pensioenregeling wordt de wijze waarop het pensioen wordt opgebouwd, en als gevolg daarvan de omvang van de jaarlijkse opbouw, gewijzigd (artikel 1 van het Pensioenconvenant). In het middelloonstelsel wordt vanaf de datum van inwerkingtreding van de nu voorliggende wijzigingsvoorstellen, per dienstjaar een percentage van de in dat jaar geldende pensioengrondslag aan pensioen opgebouwd. Bij elke toekomstige individuele verhoging van (de bezoldiging en als gevolg daarvan van) de pensioengrondslag wordt die hogere pensioengrondslag (zolang de bezoldiging niet wijzigt) alleen over de vanaf dan te volbrengen dienstjaren in de opbouw van het pensioen betrokken.

De reeds opgebouwde pensioenaanspraken van de actieve ambtenaren zullen overigens wel worden geïndexeerd op dezelfde wijze en hetzelfde moment als waarop de (ingegane) pensioenen worden geïndexeerd.

Voorgesteld wordt om jaarlijks een opbouwpercentage variërend tussen 2% en 1,75% van de pensioengrondslag in dat jaar als pensioenaanspraak te berekenen. Het uiteindelijke pensioen is dan de som van de jaarlijks berekende bedragen van de pensioenaanspraken. Aldus wordt het op pensioendatum uit te keren pensioen berekend over het gemiddelde van alle pensioengrondslagen (en dus bezoldiging) over de gehele periode van deelneming aan de regeling. Zoals gezegd, worden de pensioenaanspraken daaraan voorafgaand tussentijds ook geïndexeerd.

Uitgaande van de verderop bij de toelichting op artikel I, onderdeel N, opgenomen tabel 8 is het gemiddelde van de in die tabel opgenomen pensioengrondslagen NAF 41.286 groot. In die periode is gedurende 10 jaren in totaal 20% van dat gemiddelde opgebouwd. Het bedrag van NAF 8.257 aan opgebouwd pensioen dat daaruit resulteert, is gelijk aan het cumulatieve bedrag dat in die tabel 8 als totale pensioenopbouw is opgenomen.

Voorwaardelijke indexatie

Conform artikel 4 van het Pensioenconvenant wordt op de derde plaats voorgesteld om in plaats van de huidige onvoorwaardelijke (automatische) indexatie, welke gekoppeld is aan de stijging van de salarissen van de overheidsdienaren losgelaten. Deze wordt vervangen door een voorwaardelijke indexatie van de pensioenen en (voor de actieve ambtenaren) de pensioenaanspraken waarbij die pensioenen en pensioenaanspraken afhankelijk van de financiële positie van het fonds geheel of gedeeltelijk worden aangepast aan de geconstateerde consumptieprijs-index.

Herstelmechanisme

Volledig nieuw element in de herziene pensioenregeling is het herstelmechanisme. Het herstelmechanisme is te herleiden naar artikel 8 van het Pensioenconvenant. Met het mechanisme wordt er in het geval van onderdekking van het fonds, de mogelijkheid geboden om herstelmaatregelen in te zetten die als doel hebben de dekkinggraad van het pensioenfonds boven de 100% te doen stijgen binnen vijf jaar. Indien dat niet binnen die vijf jaar lukt, worden de pensioenen en (voor de

werkenden) de pensioenaanspraken wettelijk verplicht naar rato gekort. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar het in artikel I, onderdeel JJ, van dit ontwerp opgenomen voorstel voor de artikelen 89a en 89b van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren.

Kostendekkende premie

Als voorwaarde voor de pensioenhervorming is gesteld dat de premie die afgedragen wordt door de werkgevers, kostendekkend dient te zijn. Tevens dient deze maximaal 18% van de totale salarissom te bedragen, zoals overeengekomen in artikel 5 van het Pensioenconvenant. Met de nu voorliggende wijzigingsvoorstellen wordt aan die voorwaarden voldaan.

Variabele pensioenopbouw

De jaarlijkse opbouw van pensioen is 2% van de pensioengrondslag mits deze conform artikel 3, derde lid, van het Pensioenconvenant kostendekkend wordt gefinancierd. De jaarlijkse opbouw wordt verlaagd naar 1.75% voor elk jaar dat er geen sprake is van een kostendekkende financiering.

Geen verdere opbouw duurtetoeslag

Een ander belangrijk element van de pensioenregeling is de wijziging van de duurtetoeslagregeling:

- De verdere opbouw van duurtetoeslag zal niet meer mogelijk zijn. Aan de tijd doorgebracht tot aan de wijziging zal wel nog recht op duurtetoeslag kunnen worden ontleend. Net als dat nu het geval is, zal die duurtetoeslag ten laste van de laatste werkgever zijn.
- De indexatie van de pensioenen van ambtenaren met recht op duurtetoeslag (degenen die al vóór 1 januari 1998 in overheidsdienst waren), zal (anders dan nu het geval is) een verantwoordelijkheid van het pensioenfonds worden. De aanspraken op duurtetoeslag zullen separaat in het kader van de duurtetoeslagregeling worden geïndexeerd.
- De indexatie van de aanspraken op duurtetoeslag zal gelijktijdig en overeenkomstig de indexatie van de pensioenen geschieden.

De verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken met 10% zal niet op overeenkomstige wijze worden doorgevoerd in het kader van de duurtetoeslagregeling. Dat houdt in dat er geen compensatie zal worden geboden voor het latere ingangsmoment van de duurtetoeslagen als gevolg van de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar. Daar staat tegenover dat, anders dan bij het pensioen, de duurtetoeslagen niet zullen worden gekort in de gevallen dat eerder dan op de leeftijd 65 jaar met pensioen wordt gegaan. Voor een nadere juridische toelichting wordt verwezen naar paragraaf 7 van dit algemeen deel.

De voorgestelde hervormingsmaatregelen vormen een evenwichtige set aan maatregelen die alle stakeholders "raken". De stakeholders van het APS zijn zich bewust van de noodzaak om het pensioenfonds gezond te houden.

Overige maatregelen

Ter zake van het invaliditeitspensioen en nabestaandenpensioen worden de volgende maatregelen voorgesteld:

- a. Invaliditeitspensioen:
  - introductie van periodieke keuringen en daaraan gekoppeld tussentijds stopzetting van het invaliditeitspensioen;
  - introductie van de mogelijkheid van gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid;
  - de wijzigingen treden in werking afhankelijk van de totstandkoming van nadere uitvoeringsregels.
- b. Nabestaandenpensioen:
  - aan het nabestaandenpensioen wordt een tijdelijk karakter verbonden (waarbij rekening kan worden gehouden met de leeftijd

- van de rechthebbende);
- de hoogte van het nabestaandenpensioen wordt afhankelijk gemaakt van andere inkomsten van de rechthebbende;
- die tijdelijkheid en inkomensafhankelijkheid treden in werking afhankelijk van de totstandkoming van nadere uitvoeringsregels;
- het bijzonder nabestaandenpensioen wordt afgeschaft;
- het wezenpensioen eindigt bij het bereiken van de meerderjarigheid (nu nog 21 jaar), met dien verstande dat bij ziekte of studie de grens wordt verhoogd naar de leeftijd van 27 jaar (nu nog 25 jaar).

Retro-actieve premie

In paragraaf 2 is gewezen op het niet toepassen van de kostendekkende premie gedurende de afgelopen jaren. Ook is de wettelijke verschuldigde pensioenbijdrage van 25%, die op een lager niveau dan de kostendekkende premie ligt, niet toegepast. In de plaats daarvan is een pensioenbijdrage van 22% betaald. De Minister van Financiën en het APS hebben op 5 februari 2016 een overeenkomst afgesloten ter zake van de betaling van het deel van de wettelijke verschuldigde pensioenbijdrage dat nog niet is betaald. Bij nakoming van die afspraken zal, afhankelijk van het tempo waarin dat gebeurt, de dekkingsgraad kunnen verbeteren met 1 procentpunt tot zelfs 3,6 procentpunt.

§ 4. De te verwachten effecten van de voorgestelde wijzigingen voor het fonds, de overheid en de deelgenoten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de te verwachten financiële gevolgen van de bovengenoemde wijzigingen voor het Algemeen Pensioenfonds van Sint Maarten, voor de overheid en voor de deelgenoten.

§ 4.1. De te verwachten effecten van de voorgestelde wijzigingen voor het fonds

Op basis van gemaakte projecties wordt verwacht dat de voorgestelde hervormingsmaatregelen een kostenverlagend effect zullen hebben op de uit te voeren pensioenregeling. Dit zal zowel de financiële positie van het pensioenfonds als van het land Sint Maarten ten gunste komen.

Met de nu beoogde hervormingsmaatregelen wordt een initiële stijging van de dekkingsgraad verwacht zodanig dat de startdekkingsgraad bij de invoering van de onderhavige pensioenhervormingen naar verwachting 104% zal bedragen. In de jaren daarna zal de dekkingsgraad naar verwachting geleidelijk aan verder stijgen met ongeveer 1 procentpunt per jaar. Te verwachten is derhalve dat binnen afzienbare tijd een dekkingsgraad van boven de 105% zal worden bereikt.

Tevens wordt verwacht dat op het moment van de invoering van de onderhavige pensioenhervormingen de kostendekkende premie twee (2) procentpunten onder de nu voorgestelde wettelijke premie (de pensioenbijdrage) van 18% zal komen te liggen. De jaren volgend op invoering van de hervorming zal de kostendekkende premie wel stijgen als gevolg van bestandsveroudering (doordat een groeiend aantal uitkeringsgerechtigden tegenover een dalend aantal premiebetalers komt te staan). Op de middellange termijn zou de kostendekkende premie op het niveau van de wettelijke premie van 18% uit kunnen komen en ook daarboven. Mocht de kostendekkende premie boven de 18% uitkomen, dan zal dat in eerste instantie met een wettelijke verlaging van het opbouwpercentage van 2% naar 1,75% worden opgevangen.

De prognoses zijn gebaseerd op een ongewijzigde rekenrente (van 4%) bij het bepalen van de voorziening die aangehouden moet worden om aan de pensioenverplichtingen te voldoen. Het is echter niet ondenkbaar dat de rekenrente in de toekomst gewijzigd moet worden indien de certificerende actuaire van het APS die rekenrente niet langer prudent vindt, gegeven de te verwachten ontwikkeling in de lange termijn risicovrije rente. De

financiële gevolgen van een eventuele wijziging in de rekenrente zullen significant zijn; voor elk kwart procentpunt daling van de rekenrente, daalt de dekkingsgraad met ongeveer vier (4) procentpunten.

Een dalende dekkingsgraad zal als eerste (automatisch) effect hebben op de indexatie van de pensioenen (gepensioneerden) en van de pensioenaanspraken (werkenden). Voorgesteld wordt immers om aan een indexatie de voorwaarde te verbinden dat de dekkingsgraad van een toereikend niveau moet zijn. Indien de dekkingsgraad laag is, blijft indexatie (geheel of gedeeltelijk) achterwege.

§ 4.2. De te verwachten effecten van de voorgestelde wijzigingen voor de deelgenoten

Per datum van inwerkingtreding van de nu voorgestelde wijzigingen van de pensioenregeling hebben de deelgenoten een pensioenreserve bij het fonds opgebouwd. Bij ongewijzigd beleid zou deze reserve bij het bereiken van de 62-jarige leeftijd in maandelijkse tranches tot uitkering komen. Met de beoogde verhoging van de pensioenleeftijd komt ditzelfde bedrag pas bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd tot uitkering.

Het is mogelijk dat in de nieuwe regeling uiteindelijk een lager pensioen wordt bereikt dan in de bestaande regeling zou zijn bereikt. Er wordt immers overgestapt van een eindloonregeling naar een middelloonregeling waardoor de laatstgenoten bezoldiging niet langer voor alle gewerkte jaren meetelt voor het pensioen. In de plaats daarvan wordt het pensioendeel dat aan in het verleden gewerkte jaren wordt ontleend, berekend aan de hand van de in die jaren genoten (doorgaans lagere) bezoldiging.

Daar staat tegenover dat de totale duur van de opbouwperiode, die thans 35 jaar is, als gevolg van de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar en de verlaging van de aanvangsleeftijd naar 18 jaar, langer dan 40 jaar kan zijn.

Voor niet-carrièremakers zal de middelloonregeling gematigde gevolgen hebben en kan deze regeling zelfs leiden tot een hoger pensioeninkomen in vergelijking tot het thans te verwachten pensioeninkomen. Belangrijk is wel dat het pensioenfonds in staat is om de pensioenrechten jaarlijks volledig te indexeren.

In de huidige eindloonregeling betalen de niet-carrièremakers via de doorsneepremie mee aan de pensioenen van de personen die carrière maken. Aan die onevenwichtigheid komt nu een einde.

De verlaging van de pensioenpremie naar 18% van de bijdragegrondslag leidt, doordat de opzet en het percentage van het huidige pensioenbijdrageverhaal niet wijzigt, niet tot een verlaging van de huidige door de ambtenaren en overige overheidsdienaren verschuldigde premie.

Door de wijzigingen zullen in de toekomst de pensioenen pas worden geïndexeerd als de financiële positie van het fonds dat toelaat. Aan een indexatie wordt de voorwaarde verbonden dat de dekkingsgraad van een toereikend niveau moet zijn. Indien de dekkingsgraad laag is, blijft indexatie (geheel of gedeeltelijk) achterwege.

Het belangrijkste effect van deze wijzigingen betreft de op termijn verbeterde financiële positie van het pensioenfonds. Hoewel dit een direct effect voor het pensioenfonds betreft, is het zonder meer ook een zeer belangrijk effect voor de deelgenoten. Bij een verbeterde financiële positie van het fonds, welke tegelijkertijd ook beter beheersbaar zal zijn, zal de continuïteit in de nieuwe pensioenregeling beter gewaarborgd zijn. Indexaties kunnen dan met meer waarschijnlijkheid worden doorgevoerd.

§ 4.3. De te verwachten financiële effecten van de voorgestelde wijzigingen voor de overheid

De pensioentoezegging van de overheid aan haar werknemers brengt de volgende kosten met zich mee voor de overheid, te weten:

- a. de kosten voortvloeiend uit de pensioenbijdrage, bedoeld in artikel 58 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren;
- b. de kosten voortvloeiend uit de duurtetoeslagregeling, zoals bepaald in de Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943.

Verhoging van de pensioenleeftijd van 62 jaar naar 65 jaar, bij gelijktijdige invoering van een middelloonregeling met voorwaardelijke indexatie resulteert in een lagere kostendekkende pensioenpremie. Het voorstel is om de pensioenbijdrage naar beneden aan te passen en wettelijk op 18% per jaar vast te stellen. Dat is 2 procentpunt hoger dan de bij de gewijzigde pensioenregeling behorende kostendekkende premie. Een pensioenbijdrage van 18% zal voor de overheid ten opzichte van een pensioenbijdrage van 22% een besparing op de premiekosten opleveren van ongeveer Naf 4,1 miljoen op jaarbasis. Voor alle bij APS aangesloten werkgevers als geheel is de besparing groter. Die besparing zal op jaarbasis ongeveer Naf 5,8 miljoen bedragen.

Bij ongewijzigd beleid zal voor de overheid, naast het mislopen van die jaarlijkse besparing op de pensioenbijdrage van Naf 4,1 miljoen, ook rekening moeten worden gehouden met het niet optreden van de effecten van een stijgende kostendekkende premie. De meerkosten van die stijgende kostendekkende premie zullen, zoals is aangegeven in paragraaf 2.2.2, op korte termijn op jaarbasis ongeveer Naf 5,1 miljoen bedragen (dit is de kostendekkende premie afgezet tegen een pensioenbijdrage van 22%). Binnen enkele jaren zullen die meerkosten naar verwachting zijn opgelopen tot Naf 8,1 miljoen op jaarbasis. Met de huidige voorstellen worden ook die meerkosten (op de korte en middellange termijn) voor de overheid voorkomen. Ten opzichte van ongewijzigd beleid zal het positieve financiële effect voor de landsbegroting dus in totaal Naf 9,2 miljoen zijn op jaarbasis en vervolgens binnen enkele jaren stijgen naar Naf 12,2 miljoen op jaarbasis.

Voor alle bij APS aangesloten werkgevers als geheel zal over enkele jaren, uitgaande van een pensioenbijdrage van 18%, het positieve financiële effect ten opzichte van ongewijzigd beleid op jaarbasis in totaal Naf 17,4 miljoen (5,8 miljoen + 11,6 miljoen) bedragen. Op de korte termijn zal dat effect naar verwachting in totaal Naf 13,1 miljoen bedragen (5,8 miljoen + 7,3 miljoen).

Door de nu voorgestelde wijzigingen in de duurtetoeslagregeling zullen de kosten van die regeling in de tijd minder snel stijgen doordat er onder andere geen verdere opbouw van duurtetoeslag meer zal zijn en doordat er in verband met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar over een kortere periode zal worden uitgekeerd. De indexatie in de sfeer van de duurtetoeslag zal op voorwaardelijke basis geschieden (ten laste van de werkgever); en dat alleen over het duurtetoeslagdeel van het totale pensioeninkomen. Anders dan nu het geval is (zie artikel 103 van de huidige Pensioenlandsverordening overheidsdienaren) zal bij invoering van de nu voorliggende pensioenhervorming het pensioendeel van degenen die (naast het pensioen) recht op duurtetoeslag hebben, namelijk via het APS worden geïndexeerd. Op dit moment worden zowel het pensioendeel als de duurtetoeslag via indexering van de duurtetoeslag, dus ten laste van de werkgever, geïndexeerd.

Uitgaande van de nu voorgestelde wijzigingen in de duurtetoeslagregeling zal de te verwachten stijging van de kosten van de duurtetoeslag bij ongewijzigd beleid, worden afgezwakt. Verwacht wordt een halvering van die stijging. Dat betekent dat over enkele jaren een besparing van Naf 2 miljoen op jaarbasis zal worden. In 2030 zullen de kosten op jaarbasis ongeveer Naf 3,4 miljoen lager zijn. Dat geldt dan voor alle

werkgevers. Voor de overheid is de besparing NAF 1,4 miljoen onderscheidenlijk NAF 2,4 miljoen.

De in deze paragraaf geschetste financiële gevolgen van de voorgestelde maatregelen kunnen als volgt schematisch worden weergegeven:

Tabel 5: Besparing voor alle bij APS aangesloten werkgevers ten opzichte van ongewijzigd beleid (jaarbasis in miljoenen NAF)

	startdatum	middellange termijn
pensioen	13,1	17,4
duurtetoeslag		2,0
Totaal	13,1	19,4

Tabel 6: Besparing (alleen) overheid ten opzichte van ongewijzigd beleid (jaarbasis in miljoenen NAF)

	startdatum	middellange termijn
pensioen	9,2	12,2
duurtetoeslag		1,4
Totaal	9,2	13,6

Naast deze besparingen is ook belangrijk dat de uit de wijzigingsvoorstellen voortvloeiende verbeterde financiële positie van het pensioenfonds met daarbij een verbeterde kostenbeheersing, mede zullen resulteren in een aanmerkelijk verminderd risico voor de landsbegroting.

§ 5. Het Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken

Het GOA heeft ingestemd met de wijzigingen, zoals wordt beoogd met dit ontwerp van landsverordening.

Het GOA heeft actief geparticipeerd in de totstandkoming ervan. Vanaf april tot en met december 2016 heeft een werkgroep bestaande uit 8 leden, waarvan 4 leden van het GOA, in onderhandelingen gewerkt aan het voorliggende pakket van wijzigingen van de Pensioenlandsverordening. De werkgroep bestond naast 4 leden van de GOA verder uit een vertegenwoordiger van:

- het Ministerie van Algemene Zaken (Personeel & Organisatie);
- het Ministerie van Financiën;
- het Ministerie van Volksgezondheid Sociale Ontwikkeling en Arbeid (afdeling Sociale Ontwikkeling);
- het APS;
- de werkgroep werd bijgestaan door een actuaaris.

Het doel van de werkgroep was om te bezien of men tot overeenstemming kon komen over een pakket van maatregelen om te garanderen dat het pensioen voor overheidsdienaren ook voor de toekomst houdbaar is. Om de belangen van alle partijen hierin mee te wegen werden allereerst de volgende uitgangspunten overeengekomen:

1. Opgebouwde pensioenaanspraken over dienstjaren voorafgaande aan de inwerkingtreding van het herziene pensioenstelsel worden gerespecteerd.
2. De pensioenvoorziening voor nieuwe overheidsdienaren moet op een acceptabel niveau uitkomen in vergelijking met dergelijke voorzieningen binnen het Koninkrijk en de regio.
3. De pensioenvooruitzichten voor huidige deelnemers mogen niet minder worden, en bij voorkeur worden deze beter als gevolg van door te voeren wijzigingen uitgaande van het huidige brutosalaris.
4. De totale premiedruk mag niet meer bedragen dan 18% en moet de kosten van de regeling dekken.
5. De stijging van kosten van additionele pensioenvoorzieningen (Vervroegde uittreding - hierna: vut - Uitkering bij wijze van pensioen

- en Duurtetoeslag) moet worden gestopt en deze voorzieningen moeten op termijn helemaal verdwijnen.
6. De financiële positie van APS moet worden verbeterd, zodanig dat binnen afzienbare tijd ten minste 105% dekkingsgraad wordt behaald.

De werkgroep bereikte onderling consensus waarna het voltallige GOA de plannen goedkeurde op 7 december 2016. Het pakket van maatregelen is vervolgens neergelegd in het (op 21 januari 2017 ondertekende) Pensioenconvenant.

Het nu voorliggende ontwerp is de codificatie van dat convenant (zie ook de leeswijzer hieronder).

§ 6. Leeswijzer

Hieronder volgt in de eerste kolom de tekst van het Pensioenconvenant van 21 januari 2017. In de kolom daarnaast wordt aangegeven hoe deze beslissingen zijn gecodificeerd in deze ontwerp-landsverordening en in de derde kolom wordt aangegeven in welke artikelen van het nu voorliggende wijzigingsontwerp de desbetreffende wijzigingen van de Pensioenlandsverordening zijn opgenomen.

Artikel 1: Middelloonstelsel		Artikel uit wijzigingsontwerp
1.1	De huidige pensioenregeling op basis van eindloon wordt vervangen door een pensioenregeling op basis van middelloon.	Artikel I, onderdelen K, L, M en N.
1.2	Het over de jaren voorafgaand aan de wijziging opgebouwde pensioen blijft behouden en wordt verkregen op de nieuwe pensioendatum waarbij de tot de wijzigingsdatum opgebouwde pensioenrechten worden verhoogd met 10%.	Artikel I, onderdeel NN (met name artikel 110b).
1.3	De nieuwe regeling geldt voor alle actieve en nieuwe deelnemers. Met uitzondering van die groepen voor wie eventueel nog een uitzonderingsbepaling wordt opgenomen. De verdere pensioenopbouw vindt plaats volgens het nieuwe stelsel. De opgebouwde duurtetoelagen zullen niet verder verhoogd worden, noch door opbouw noch door indexatie.	Het gehele ontwerp. Artikel I, onderdeel NN. Artikel IV.
Artikel 2: Pensioenleeftijd		
2.1	De pensioenleeftijd wordt verhoogd tot 65 jaar.	Artikel I, onderdelen C, E, T en Z.
2.2	Deelnemers krijgen de mogelijkheid vrijwillig eerder met pensioen te gaan maar niet eerder dan 62 jaar. Het op de gekozen pensioendatum opgebouwde APS pensioen en de eventuele duurtetoelag zullen dan actuariel neutraal omgerekend worden naar de nieuwe pensioenleeftijd (pensioenkorting). De verwachting is dat die korting ongeveer 6% per jaar zal bedragen.	Artikel I, onderdelen A, F en N, (met name artikel 27, zevende lid).
Artikel 3: Pensioenopbouw		
3.1	De maximale pensioenopbouw wordt als volgt vastgesteld. Het pensioen vermeerderd met de maximale AOV en eventuele duurtetoelag is niet hoger dan de hoogste berekeningsgrondslag uit de (pensioengerechtigde) carrière van de deelnemer.	Artikel I, onderdeel N (met name artikel 27, vijfde lid).
3.2	De minimumleeftijd voor deelname aan het fonds is 18 jaar.	Artikel I, onderdelen J, Z en EE.
3.3	Het jaarlijks opbouwpercentage is 2% indien de totale premie (18%) kostendekkend is en wordt verlaagd naar 1.75% wanneer de premie niet meer kostendekkend is.	Artikel I, onderdelen N (met name artikel 27, eerste lid) en Q.
3.4	Overschrijding van het maximum opbouwpercentage is toegestaan indien dit wordt veroorzaakt door: a. Actuariële verhoging als gevolg van artikel 1 tweede lid Convenant. b. Overschrijding van de 70% grens in de oude regelingen (de grens is daar inmiddels 74%). c. Indexering of extra indexering zoals bedoeld in artikel 4 Convenant.	Artikel I, onderdeel N (met name artikel 27, zesde lid). Artikel I, onderdeel N (met name artikel 27, vijfde lid). Onderdeel S (met name artikel 30a, tweede lid).
Artikel 4: Indexering		
4.1	Indexering van pensioenen, en pensioenaanspraken vindt plaats op gelijke voet, is afhankelijk van de dekkingsgraad en vindt automatisch plaats.	Artikel I, onderdelen R en S.
4.2	De financiële ruimte boven de dekkingsgraad van 105% wordt aangewend om te indexeren maar de indexatie is nooit meer dan het Consumer Price Index en niet minder dan 0.5%.	Artikel I, onderdeel R (met name artikel 30, eerste en tweede lid).
4.3	Bij een dekkingsgraad van meer dan 115% kan het bestuur van het fonds extra indexeren ter compensatie van gemiste indexeringen van de afgelopen 10 jaar, mits de actuaris dit verantwoord acht.	Artikel I, onderdeel R (met name artikel 30, zesde lid).
4.4	Bij een dekkingsgraad van 120% is extra indexering zoals bedoeld in het vorige lid verplicht, tenzij dit niet verantwoord wordt geacht door de actuaris.	Artikel I, onderdeel R (met name artikel 30, derde lid).

4.5	De dekkingsgraad mag niet verder dalen dan 115% als gevolg van extra indexeringen bedoeld in leden 3 of 4.	Artikel I, onderdeel R (met name artikel 30, vierde, vijfde en zevende lid).
Artikel 5: Premies		
5.1	De totale premie wordt verlaagd naar 18% en is verschuldigd door de werkgever. Het verhaal op de werknemer blijft gehandhaafd op 8% van het salaris minus de franchise.	Artikel I, onderdeel EE.
5.2	Wanneer een deelnemer geen pensioen meer kan opbouwen is geen premie meer verschuldigd.	Artikel I, onderdeel EE.
5.3	Deelnemers krijgen de mogelijkheid om bij te storten in het fonds.	Artikel I, onderdeel HH.
Artikel 6: Nabestaandenpensioen		
6.1	Het nabestaandenpensioen (NP) geldt alleen voor gehuwden of daaraan in de wet gelijkgestelden.	Bij een wettelijk regeling van een gelijkstelling met huwelijk, wordt de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren aangepast.
6.2	Het bijzonder NP (ex-echtgenoten) wordt afgeschaft.	Artikel I, onderdeel U.
6.3	De maximumleeftijd voor wezenpensioen wordt 18 jaar en voor schoolgaanden 27 jaar.	Artikel I, onderdeel V en X.
6.4	De duur en de hoogte van het NP worden beperkt volgens nadere regels, vast te stellen middels LB-ham.	Artikel I, onderdelen X en CC. Zie ook artikel I, onderdeel NN (met name artikel 110h).
Artikel 7: Invaliditeitspensioen		
7.1	Het invaliditeitspensioen (IP) vervalt indien men niet langer blijvend arbeidsongeschikt is. Het bestuur laat de gewezen overheidsdienaar die IP ontvangt elke 5 jaar herkeuren of zoveel eerder als zij daar aanleiding toe ziet.	Artikel I, onderdelen G en H. Nader regelen in LB-ham. Zie ook onderdeel NN (met name artikel 110g).
7.2	Er komt ook een geschillenregeling ten aanzien van oordelen van de medische commissie voor de werkgever, op te nemen in het Landsbesluit geneeskundig onderzoek overheidsdienaren.	Nader regelen in LB-ham.
7.3	Er komt een mogelijkheid tot gedeeltelijke IP. Partijen moeten nog bezien hoe de nadere regels hieromtrent het best kunnen worden vastgesteld.	Artikel I, onderdelen I, O (met name artikel 28, derde lid) en P (met name artikel 28a, tweede lid).
7.4	De hoogte van het IP wordt inkomensafhankelijk, volgens nadere regels, vast te stellen middels LB-ham.	Artikel I, onderdeel O (met name artikel 28, vijfde lid). Nader regelen in LB-ham.
Artikel 8: Herstelmechanisme		
8.1	Wanneer blijkt uit de goedgekeurde jaarrekening dat de dekkingsgraad is gedaald onder de 100% stelt het bestuur van het pensioenfonds binnen drie maanden een herstelplan op waarmee de dekkingsgraad binnen uiterlijk 5 jaar weer boven de 100% zal komen.	Artikel I, onderdeel JJ (met name artikel 89a, eerste lid).
8.2	Het herstelplan moet worden goedgekeurd door de Centrale Bank en de Ministers van Financiën en AZ. De voortgang van de implementatie van het plan en de behaalde resultaten worden jaarlijks besproken met alle actoren inclusief het GOA.	Artikel I, onderdeel JJ met name artikel 89a, tweede en derde lid).
8.3	Als onderdeel van het herstelplan kan tijdelijk, voor de duur van het herstelplan, worden afgeweken van de in de Pensioenlandsverordening vastgestelde premies, franchise en pensioenopbouw. De werkgevers kunnen ook een kapitaalinjectie doen.	Artikel I, onderdeel JJ met name artikel 89a, tweede lid, vierde lid, onderdeel c, en vijfde lid).

8.4	Het herstelplan vervalt wanneer de dekkingsgraad tot of boven 100% is gestegen.	Artikel I, onderdeel JJ met name artikel 89a, zesde lid).
8.5	Indien na 5 jaar de dekkingsgraad nog niet tot of boven 100% is gestegen leveren de deelnemers en de werkgevers gezamenlijk een bijdrage aan het fonds van een zodanige omvang dat de dekkingsgraad direct 100% is, en vervalt het herstelplan alsnog op grond van het vierde lid. a. Voor de deelnemers bestaat de bijdrage uit de vermindering van de ingegane pensioenen, en de pensioenaanspraken van actieve deelnemers en slapers gelijkelijk. b. Voor de werkgevers bestaat de bijdrage uit een kapitaalinjectie. c. Partijen (deelnemers en werkgevers) voeren overleg over het aandeel van ieder in de bijdrage aan het fonds binnen de setting van het GOA. Indien hier binnen 3 maanden geen overeenstemming is, is de verdeling 50% voor ieder.	Artikel I, onderdeel JJ (met name artikel 89b).
8.6	De op basis van het vorige lid geleverde bijdragen van partijen wordt door het bestuur geheel of gedeeltelijk gecompenseerd onder de voorwaarden dat: a. De verhouding waarin beide partijen worden gecompenseerd gelijk is aan de verhouding waarin zij hebben bijgedragen op grond van artikel 8.5c tenzij een der partijen vrijwillig afziet van compensatie. b. De compensatie voor ieder niet meer is dan de bijdrage welke men nominaal heeft geleverd op grond van artikel 8.5. c. De financiële ruimte boven 105% dekkingsgraad wordt aangewend voor compensatie totdat deze geheel is gerealiseerd. Compensatie treedt derhalve, tijdelijk, in de plaats van indexering (op grond van art. 4- Convenant).	Artikel I, onderdeel JJ met name artikel 89b).
Artikel 9: Uitbreiding deelnemers		
9.1	De mogelijkheden voor andere entiteiten om deelnemer te worden in het fonds wordt verruimd. Hiertoe wordt artikel 5 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zodanig aangepast dat het enkel stelt dat een rechtspersoon middels landsbesluit kan worden aangewezen als deelnemer.	Artikel I, onderdeel B.
9.2	Alle nadere regels en voorwaarden voor toetreding worden middels een LB-ham gesteld.	Artikel I, onderdeel B.
Artikel 10: Overgangsbepalingen		
10.1	De wijzigingen gelden niet voor deelnemers die thans vallen onder de overgangsbepaling van de verhoging van de pensioenleeftijd van 60 naar 62 jaar, tenzij zij daar uitdrukkelijk en schriftelijk om vragen binnen 3 maanden na de inwerkingstreding.	Artikel I, onderdeel NN (met name artikel 110d).
10.2	De 17 deelnemers die nu nog gebruik kunnen maken van de vut op grond van het rondschrjven van 130301, behouden dit recht. Dit betekent dat ze met de vut kunnen tussen 55 en 60 jaar, en met pensioen gaan met 60 jaar. Indien ze geen gebruik van de vut maken vallen ze onder de werking van lid 10.3.	Artikel I, onderdeel NN (met name artikel 110c).

10.3	Deelnemers die op het moment van inwerkingtreding reeds volgestort zijn en geen gebruik (kunnen) maken van een van de voorgaande overgangsbepalingen vallen onder de nieuwe regeling. Zij krijgen hierbij wel de garantie dat als zij vanaf 62 jaar met (vervroegd) pensioen gaan, niet een lager pensioen zullen ontvangen dan wat ze op het moment van inwerkingtreding zouden hebben ontvangen op grond van de oude regeling.	Artikel I, onderdeel NN (met name artikel 110e).
Artikel 11: Inwerkingtreding		
11	<p>Alle wijzigingen gaan in per 1 januari 2017 (tenzij anders vermeld).</p> <p>Onder voorwaarde dat de Minister van Financiën en het APS tevens een overeenkomst hebben gesloten aangaande:</p> <ul style="list-style-type: none"> - betaling van achterstallige premies en; - financiering van de gevolgen van de eventuele wijziging van de actuariële pensioengrondslagen per 31 december 2016. 	<p>Artikel VI. De inwerkingtreding zal bij landsbesluit geschieden.</p> <p>Overeenkomst van 5 februari 2016 (Debt Payment Basic Agreement)</p> <p>- Artikel I, onderdeel JJ (met name artikel 89c). Ook de financieringsovereenkomst van 19 mei 2017.</p>

Afwijkingen wijzigingsontwerp ten opzichte van Pensioenconvenant.

Met de voorliggende ontwerp-wijzigingslandsverordening wordt op enkele punten afgeweken van het Pensioenconvenant.

Voor wat betreft de duurtetoelageregeling gaat het Pensioenconvenant er van uit dat de duurtetoelagen niet meer zullen worden geïndexeerd (artikel 1, derde lid). Deels is dat begrijpelijk. Anders dan nu het geval is, zullen na invoering van de onderhavige wijzigingsvoorstellen de pensioenen van degenen die tevens recht op duurtetoelageregeling hebben, immers door het APS worden geïndexeerd (die pensioenen worden nu nog in het kader van de duurtetoelageregeling geïndexeerd). In die redenering wordt echter buiten beschouwing gelaten dat de verdeling tussen pensioen en duurtetoelageregeling in het totale pensioeninkomen, sterk kan verschillen. Naarmate de duurtetoelageregeling een groter deel uitmaakt van het totale pensioeninkomen, zal het niet-indexeren van de duurtetoelageregeling grotere nadelige gevolgen hebben. Om die reden is ervoor gekozen om toch ook de duurtetoelagen te indexeren.

In artikel 4, tweede lid, van het pensioenconvenant wordt nog uitgegaan dat een minimum indexatie van minder dan 0,5% achterwege zal blijven. Dat minimum is niet in de voorliggende ontwerp-wijzigingslandsverordening opgenomen. Dat is gebeurd omdat een dergelijk minimum niet in overeenstemming is met het voorwaardelijk karakter dat is beoogd. Een dergelijke minimum zou immers neerkomen op een verhoging van de minimum dekkingsgraad van 105% naar 105,5%.

Beide afwijkingen van het Pensioenconvenant zijn ten voordele van de overheidsdienaren. Oorspronkelijk was in het pensioenconvenant opgenomen dat de duurtetoelageregeling niet zou worden geïndexeerd. Het alsnog indexeren van de duurtetoelageregeling is overeengekomen in de pensioenwerkgroep. Aanvankelijk was ook opgenomen dat indexering van minder dan 0,5% achterwege zou blijven. Bij het opstellen van de ontwerp-tekst is gerealiseerd dat een dergelijke bepaling eigenlijk geen recht doet aan het verplichte karakter van indexering bij een dekkingsgraad van 105%.

Overgangsrecht: alternatieven.

Andere varianten c.q. overgangsrecht dan die welke in het onderhavige ontwerp zijn voorgesteld, zijn ook besproken in de Pensioenwerkgroep, waaronder een stapsgewijze verhoging van de pensioenleeftijd van 62 jaar naar 65 jaar, en een geleidelijke implementatie van de nieuwe pensioenregeling door gefaseerde introductie van het middelloonstelsel in plaats van het eindloonstelsel.

Voor voormelde varianten was echter geen meerderheid te vinden in de werkgroep. De keus die uiteindelijk is gemaakt, is overigens weinig opzienbarend. Alle landen in het Koninkrijk hebben diezelfde keus voor de 'basissystemen defined benefits en middelloon' immers al gemaakt.

Ten aanzien van een eventuele gefaseerde invoering van de voorgestelde nieuwe pensioenleeftijd geldt dat alle betrokkenen bij de Pensioenwerkgroep voorstander zijn van een 'snelle' invoering. In 1996 werd bijvoorbeeld de pensioenleeftijd verhoogd van 55 naar 60 jaar. Als overgangsmaatregel werd toen de zogenoemde VUT (vervroegde uittreding) ingevoerd. Een kostbare regeling voor de werkgevers, die nu, 22 jaar later nog niet geheel is uitgewerkt. Evenals bij de verhoging van de pensioenleeftijd van 60 naar 62 in 2016 kiezen zowel werkgevers als werknemers voor snelle, eenvoudige invoering. Hierbij wordt de verhoging van de leeftijd als een ondergeschikt probleem ervaren in vergelijking met het feit dat veel meer overheidsdienaren zich geconfronteerd zien met de realiteit dat zij het zich eigenlijk niet kunnen permitteren om met pensioen te gaan, omdat zij onvoldoende pensioen hebben opgebouwd.

Flankerende maatregelen

Dat de voorgestelde verhoging van de pensioenleeftijd niet wenselijk is ten aanzien van sommige deelgenoten, vergt toekomstig flankerend beleid. Hiertoe is een herzien integraal beleid ten aanzien van bedrijfsgezondheid, ziekte, herscholing, herplaatsing en aangepast werk noodzakelijk. De vakbonden vertegenwoordigd in de GOA hebben de open uitnodiging van de afdeling P&O reeds geaccepteerd om dit middels een volgend interactief beleidsproject onder handen te nemen (naar analogie van de totstandkoming van het Pensioenconvenant).

Gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid

Met betrekking tot de invoering van de mogelijkheid tot gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid hebben de deelnemers in de Pensioenwerkgroep afgesproken dat nadere regels hiertoe middels een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, zullen worden geïntroduceerd. Er is wel nog geen overeenstemming bereikt over de concrete inhoud daarvan. Zoals hiervoor is verwoord, zijn de betrokken partijen van mening dat dit onderdeel zal moeten zijn van een breder integraal beleid inzake bedrijfsgezondheid, ziekte, herscholing, herplaatsing en aangepast werk. Zolang een dergelijk landsbesluit ontbreekt, kan een gedeeltelijk invaliditeitspensioen niet worden ingevoerd. Hierbij benadrukt de regering dat sinds de wijziging van de LMA in 2017, voor wijzigingen aan de pensioenregeling overeenstemming is vereist met de Commissie van Vakorganisaties (GOA nieuwe stijl).

§ 7. Pensioenaanspraken en eigendomsrecht

Aanspraken op pensioen zijn aan te merken als "eigendom" in de zin van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (hierna: het Protocol). Daarom is het van belang om na te gaan of de onderhavige voorstellen verenigbaar zijn met de in dat Protocol geregelde bescherming van eigendom.

Het Protocol biedt slechts bescherming voor wat betreft bestaande eigendomsrechten en biedt geen bescherming ter zake van een

pensioenbedrag. Dat geldt nog sterker bij een bedrag dat in de toekomst, door middel van (verdere) opbouw, nog moet worden gerealiseerd. In de toekomst nog op te bouwen aanspraken op pensioen zijn slechts toekomstverwachtingen. Voor een wijziging van toekomstige opbouw van pensioenaanspraken geeft het Protocol geen beperking (c.q. bescherming). De nu voorliggende voorstellen voor verhoging van de pensioenleeftijd, de introductie van een op middelloon gebaseerd pensioen en de overstap op een systeem van voorwaardelijke indexatie vormen voor wat betreft de toekomstige tijdvakken als zodanig dus geen inbreuk op eigendom.

De onderhavige voorstellen hebben geen gevolgen voor de reeds ingegane pensioenen, met uitzondering van de invoering van een ander systeem van indexatie en de mogelijkheid van toepassing van een herstelmechanisme. Zoals gezegd, biedt het Protocol echter geen bescherming ter zake van een in de toekomst nog te realiseren pensioenbedrag. De overstap op een systeem van voorwaardelijke indexatie vormt als zodanig dus geen inbreuk op in het Protocol bedoelde eigendom. De toepassing van het herstelmechanisme is een laatste redmiddel om de dreigende ondergang van het fonds af te wenden. Ook in de andere landen van Koninkrijk worden pensioenfondsen dan gedwongen tot afstempelen van pensioenen.

Voor de eigendomsbescherming van het Protocol zijn mogelijk wel van belang de voorstellen die gevolgen hebben voor de reeds opgebouwde aanspraken die nog niet zijn ingegaan. Die gevolgen zijn dat:

1. de reeds opgebouwde aanspraken worden gekoppeld aan het actuele eindloon met een voorwaardelijke indexatie van die aanspraken (in de plaats van een koppeling aan een in de toekomst - wellicht - nog te bereiken hoger eindloon);
2. de reeds opgebouwde pensioenaanspraken worden gekoppeld aan een hogere pensioenleeftijd waarbij die aanspraken niet volledig actuariael neutraal worden herrekend.

Op deze plaats moet worden herhaald dat een beroep op het Protocol geen zin heeft wanneer gesteld wordt dat de omvang van het pensioenbedrag wijzigt. De rechtspraak laat zien dat het Protocol niet het recht garandeert op een bepaald pensioenbedrag. Dat is in elk geval van belang voor de onder punt 1 genoemde gevolgen. Ook de onder punt 2 bedoelde niet volledige actuariael neutrale herrekening komt niet neer op een wijziging van het pensioenbedrag. Het bedrag van de pensioenuitkering wijzigt niet (wordt niet verlaagd) met de verhoging van de pensioeningangsdatum naar de leeftijd van 65 jaar.

Voor zover er ter zake van de reeds opgebouwde aanspraken die nog niet zijn ingegaan, desondanks moet worden uitgegaan van een inbreuk op eigendom is het van belang om aan te geven dat de eigendomsbescherming van het Protocol niet absoluut is. Artikel 1 van het Protocol luidt als volgt: "Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht."

Uit de omvangrijke rechtspraak met betrekking tot de toepassing van de eigendomsbescherming van het Protocol kan worden afgeleid dat een inbreuk op het eigendom is toegestaan als:

- dat bij wet wordt geregeld;
- daarmee het algemeen belang is gediend;
- er proportionaliteit bestaat tussen het doel van de maatregel en de wijze waarop (de middelen waarmee) dat doel wordt bereikt (effect op de uitkering);
- dit geen onevenredige last op de rechthebbenden legt en daar is pas sprake van als het wezen van een recht wordt aangetast;
- de inbreuk mag niet onevenredig benadelend zijn voor een bepaalde groep.

Hierbij komt aan de betrokken overheid een (ruime) beoordelingsmarge toe.

Het onderhavige voorstel betreft een wettelijke maatregel. Hieraan ligt een combinatie van doelstellingen ten grondslag. Het betreft niet alleen het doorvoeren van een besparing, maar nog meer het wegnemen van onaanvaardbare risico's voor de overheidsbegroting. Centraal staat ook het realiseren van een betaalbare, financieel beheersbare en toekomstvast ambtelijke pensioenregeling. Andere overwegingen zijn het volgen van hedendaagse sociaal-maatschappelijke inzichten ten aanzien van pensioenen (in het licht van vergrijzing).

Deze doelstellingen maken het volgens de regering noodzakelijk (in de zin van het Protocol) om de onderhavige voorstellen te doen. De voorstellen zijn proportioneel. Het optrekken van de pensioenleeftijd is een redelijke maatregel gezien de vergrijzing. De "essence" van de pensioenaanspraak wordt daarmee niet aangetast. Daarbij komt dat de verhoging van de pensioenleeftijd gepaard gaat met een verhoging van de tot nu toe opgebouwde rechten, zij het dat die verhoging niet ten volle actuariael neutraal is. Die lagere verhoging dan actuariael neutraal, zal bijdragen aan een verbetering van de financiële positie van het fonds en daarmee een bijdrage leveren aan een betere waarborging van de pensioenaanspraken en pensioenen. Die betere waarborging zal ook ten goede komen aan degenen van wie de opgebouwde aanspraken nu niet geheel volledig actuariael neutraal worden herrekend. Daarom kan ook hier niet van een buitensporige last worden gesproken.

De eigendomsbescherming van het Protocol zou ook een rol kunnen spelen bij de onderhavige voorstellen voor wijziging van de duurtetoeslagregeling. Dat heeft dan geen betrekking op het stopzetten van de verdere opbouw van duurtetoeslag. Wel op het feit dat de pensioenleeftijd wordt verhoogd zonder enige herrekening. Ook hier kan op grond van vergelijkbare overwegingen worden gesteld dat die voorstellen proportioneel zijn en de "essence" van de aanspraken niet aantasten. Het bedrag van de uitkering waarop nu aanspraak bestaat, wordt door die herrekening niet verlaagd. Voorts zal in alle gevallen dat eerder dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar met pensioen wordt gegaan, de duurtetoeslag niet worden gekort. Ook wordt opgemerkt dat voor de duurtetoeslag geen premie wordt betaald en dat de duurtetoeslag een regeling betreft die op basis van omslag wordt gefinancierd.

§ 8. Een vergelijking van het ontwerp met de situatie elders

Wereldwijd zijn de pensioenen onder druk komen te staan vanwege de toenemende vergrijzing. De slechte ontwikkelingen op de wereldbeurzen over de jaren 1999 tot en met 2001 heeft voor de pensioenfondsen een verlies opgeleverd. In Nederland is in 1997 een discussie ontstaan over de betaalbaarheid van de pensioenen. Dit heeft ertoe geleid dat een groot aantal pensioenregelingen die geënt waren op het eindloonsysteem werden omgezet in pensioenregelingen gebaseerd op de middelloonregeling. Voor het Nederlandse overheids personeel en onderwijspersoneel heeft dat op 1 januari 2004 zijn beslag gekregen met de omzetting van de pensioenregeling voor overheids werknemers en onderwijzend personeel van een gematigde eindloonregeling in een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling. Het overheids personeel in Nederland kan het pensioen laten ingaan tussen het 60ste en 70ste levensjaar. Naarmate de overheids werknemer later uittreedt is de pensioenuitkering hoger.

Aruba en Curaçao hebben inmiddels ook de oorspronkelijk op eindloon gebaseerde ambtelijke pensioenregeling omgezet in een op middelloon gebaseerde regeling. Daar is ook de pensioenleeftijd verhoogd naar 65 jaar.

In Nederland heeft de overstap naar de middelloonregeling voor overheidswerknemers en onderwijspersoneel vrijwel geen weerstand ondervonden. De pensioenleeftijd lag in Nederland al decennialang op 65 jaar. Inmiddels is daar de pensioenleeftijd van het wettelijke ouderdomspensioen verhoogd naar 67 jaar.

Met het ontstaan van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba is het desbetreffende ambtenarenpensioen eveneens ingericht als een op middelloon gebaseerde pensioenregeling met een pensioenleeftijd van 65 jaar.

Uit het voorgaande blijkt dat de overgang van een eindloonregeling naar een middelloonregeling en een verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar thans gegeven de omstandigheden onvermijdelijk is. Voor werkgevers hier te lande en elders is het onmogelijk geworden de hoge kosten te blijven financieren van een eindloonpensioenregeling met een pensioenleeftijd van 60 jaar. De onderhavige ontwerp-landsverordening is wat de overheidswerkgevers en met de overheid gelieerde werkgevers betreft hiervan de weerspiegeling.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel I

A.

Tegelijk met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar wordt met het voorliggende voorstel ook de mogelijkheid geopend om te kiezen voor een eerder dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar ingaand pensioen. Dat betekent dat er ook pensioen zal worden toegekend aan personen die jonger zullen zijn dan 65 jaar. Eenieder aan wie pensioen wordt toegekend, zal voor de toepassing van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren hebben te gelden als gepensioneerd overheidsdienaar. Om die reden moet in artikel 1 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren de omschrijving van "gepensioneerd overheidsdienaar" worden verruimd voor de gevallen waarin ervoor is gekozen om voorafgaande aan het bereiken van de leeftijd van 65 jaar met pensioen te gaan.

Wat betreft de regeling van de mogelijkheid als zodanig om eerder dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar met pensioen te gaan, wordt in het onderhavige ontwerp voorgesteld om een derde lid toe te voegen aan artikel 12 (zie verderop in dit artikel I in onderdeel F).

Het pensioen zal niet eerder kunnen ingaan dan bij het bereiken van de leeftijd van 62 jaar.

Ter zake van de mogelijkheid om eerder dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar met pensioen te gaan, is het ook nog van belang te wijzen op onderdeel N van dit artikel I. Het betreft het voorstel tot opneming van artikel 27, zevende lid, in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Dat artikel 27, zevende lid, voorziet erin dat in de gevallen waarin wordt gekozen voor een pensioen dat eerder ingaat dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, het bedrag van dat pensioen wordt verlaagd. Het bedrag van het pensioen wordt in eerste instantie berekend uitgaande van een pensioenleeftijd van 65 jaar. In de gevallen waarin het pensioen eerder ingaat, zal het pensioen over een langere periode worden uitbetaald. Daarom wordt het bedrag van een eerder ingaand pensioen verlaagd. De waarde van het pensioen dat in totaal gedurende de gehele uitkeringsperiode wordt uitbetaald wordt op die wijze actuarieel gezien gelijk gehouden ongeacht of dat pensioen wel of niet eerder ingaat dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar. Het geschatte effect van het eerder met pensioen gaan is een vermindering

van het ouderdomspensioen met circa 6% voor elk vol jaar dat een deelnemer eerder pensioneert ten opzichte van de pensioenleeftijd van 65 jaar. Zie ook bij de toelichting op het in artikel I, onderdeel N, opgenomen voorstel voor artikel 27, zevende lid.

B.

De met dit onderdeel B voorgestelde nieuwe tekst voor artikel 5, eerste lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren voorziet in een verruiming van de mogelijkheden voor bepaalde werkgevers om voor wat betreft het pensioen het eigen personeel onder de werking van die landsverordening te brengen. Op deze wijze wordt de mogelijkheid vergroot dat de groep werkenden kan groeien en daarmee het premiedraagvlak, terwijl de groep van gepensioneerden dan niet groeit.

De voorwaarden voor werkgevers om voor wat betreft het pensioen het eigen personeel onder de werking van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren te brengen, worden nader geregeld bij een landsbesluit, houdende algemene maatregelen. Die voorwaarden en dat landsbesluit, houdende algemene maatregelen, zullen moeten aangepast aan de onderhavige verruiming van de mogelijkheden.

C.

Onderdeel c van artikel 6 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt gewijzigd vanwege de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd van 62 naar 65 jaar en vanwege de mogelijkheid om op vrijwillige basis op of na de leeftijd van 62 jaar met pensioen te gaan. In dat diverse geheel is het niet meer mogelijk om eenvoudigweg aan te sluiten bij de reguliere ontslagleeftijd. Waar het om gaat is dat wordt voorkomen dat het verder opbouwen van pensioendiensttijd wordt toegestaan voor degenen die (al dan niet op vrijwillige basis) gepensioneerd overheidsdienaar zijn geworden. Dat zou oneigenlijk zijn.

Met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 wordt overigens wel op hetzelfde moment de wettelijke ontslagleeftijd voor overheidsdienaren dienovereenkomstig gewijzigd. Zie artikel II van dit ontwerp. Ook de Wachtgeldregeling overheidsdienaren moet in verband met de verhoging van de pensioenleeftijd worden aangepast. Zie artikel III van dit ontwerp.

Voor de geüniformeerde kustwachtambtenaren verandert er niets. Zij behouden ingevolge de Landsverordening rechtspositie Kustwacht⁵ een functionele ontslagleeftijd van 55 jaar. Op grond van artikel 5a, derde lid, van die landsverordening zullen zij bij het bereiken van die leeftijd recht op pensioen verkrijgen en daarmee ook de status van gepensioneerd overheidsdienaar.

D.

Voor zover het recht op pensioen eerder ingaat dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, zal artikel 31, onderdeel a, van de Wachtgeldregeling overheidsdienaren tot toepassing komen. Dat kan daarin resulteren dat het wachtgeld op grond van die bepaling eindigt. Een samenloop van wachtgeld en pensioen is echter ook mogelijk. Artikel 8 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt aangepast ter voorkoming dat een wachtgelder die al gepensioneerd overheidsdienaar is, aan de status van wachtgelder nog verdere pensioenopbouw kan ontlenuen (zie ook artikel III van dit ontwerp).

---

⁵ A.B. 2013, GT no. 659.

E

De hier voorgestelde wijziging van artikel 12 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren behelst de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd van 62 naar 65 jaar. In verband daarmee worden van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren ook de artikelen 42, tweede lid, en 68, vierde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren aangepast. De aanpassing van artikel 42 geschiedt overigens in artikel, onder Z.

F.

In verband met de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd van 62 naar 65 jaar wordt met de in dit onderdeel voorgestelde wijziging de mogelijkheid geopend om naar keuze het pensioen, op of na de 62-jarige leeftijd maar voorafgaande aan het bereiken van de leeftijd van 65 jaar te laten ingaan. In verband met die keuzemogelijkheid is in onderdeel N opgenomen een voorstel voor artikel 27, zevende lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Op grond van dat artikel 27, zevende lid, zullen de pensioenen die eerder dan op de leeftijd van 65 jaar ingaan, actuariael neutraal worden verlaagd.

G, H, en I.

De voorgestelde wijzigingen van de artikelen 14 en 16 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren en het voorstel voor artikel 16a van die landsverordening moeten in onderlinge samenhang worden gezien. Met die voorstellen wordt het mogelijk gemaakt dat het invaliditeitspensioen niet uitsluitend met het overlijden of de vermissing van de rechthebbende kan eindigen. Ook in het geval dat de invaliditeitsgepensioneerde die jonger is dan 65 jaar op basis van een geneeskundig onderzoek arbeidsgeschikt wordt bevonden, kan dat pensioen, onder bij landsbesluit, houdende algemene voorwaarden, te stellen voorwaarden (artikel 16, derde lid), worden beëindigd (artikel 16, tweede lid).

De arbeidsgeschiktheid wordt niet beoordeeld op basis van de betrekking waarvoor de rechthebbende blijvend ongeschikt is verklaard. Het geneeskundig onderzoek moet zich voor wat betreft de arbeidsgeschiktheid toeleggen op mogelijke geschiktheid voor het vervullen van een andere betrekking (artikel 14, vijfde lid). Een dergelijk onderzoek moet elke vijf jaar worden herhaald (artikel 14, zesde lid).

Op deze wijze worden voor invaliditeitsgepensioneerden die jonger zijn dan 65 jaar, voorwaarden geschapen die een mogelijke reïntegratie in het arbeidsproces kunnen bevorderen.

Met het oog op het bevorderen van een reïntegratie in het arbeidsproces kan het ook wenselijk zijn dat al bij de toekenning van een invaliditeitspensioen de situatie kan worden bewerkstelligd dat de betrokkene deels voor het arbeidsproces kan worden behouden. Om die reden wordt het voorstel gedaan voor opneming van artikel 16a in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Op grond van dat artikel 16a kan de blijvende ongeschiktheid uit hoofde van ziekten of gebreken ook komen te bestaan uit het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking. Voor zover de mogelijkheid van een gedeeltelijk arbeidsongeschiktheidspensioen wenselijk wordt geacht, is een nadere uitwerking daarvan in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, noodzakelijk.

Een uitkomst van het gedeeltelijk niet kunnen vervullen van de betrekking impliceert dat er een passende aansluiting van de pensioenregeling en van uitvoering daarvan is op de mogelijkheden en inspanningen van de werkgever om een gedeeltelijke arbeidsgeschikte in de betreffende

betrekking te handhaven of op een andere wijze voor het arbeidsproces te behouden. De betrokkenheid van werkgevers is ook onmisbaar in situaties van reïntegratie in het arbeidsproces na toekenning van een invaliditeitspensioen.

De huidige Pensioenlandsverordening overheidsdienaren houdt in zekere zin al rekening met de mogelijkheid van arbeidsgeschiktheid. Op grond van artikel 28, eerste lid, van die landsverordening wordt het invaliditeitspensioen van de invaliditeitsgepensioneerde die inkomsten uit arbeid of onderneming geniet, in verband daarmee gekort. Ook in de gewijzigde Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zal voor wat betreft het invaliditeitspensioen een regeling blijven bestaan om cumulatie met inkomsten uit arbeid of onderneming tegen te gaan. Daarvoor wordt verwezen naar het voor die landsverordening voorgestelde artikel 28, vijfde lid (zie onderdeel O). Die anti-cumulatieregeling zal nader worden uitgewerkt in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen.

In de gevallen dat een invaliditeitspensioen eindigt omdat de betreffende invaliditeitsgepensioneerde arbeidsgeschikt wordt bevonden, wordt met het voorstel tot inpassing van artikel 28a in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren (zie onderdeel P) gewaarborgd dat de tijd doorgebracht als invaliditeitsgepensioneerde meetelt als voor pensioen geldige tijd.

De totstandbrenging van een landsbesluit, houdende algemene voorwaarden, als bedoeld in de artikelen 16, derde lid, en 16a, eerste lid, brengt met zich mee dat de in die bepalingen bedoelde beslissingen (omtrent de geschiktheid onderscheidenlijk gedeeltelijke ongeschiktheid) niet eerder kunnen worden genomen dan na die totstandbrenging.

J.

De nu nog geldende aanvangsleeftijd van 25 jaar voor de opbouw van pensioen, houdt verband met het huidige pensioenmaximum van 70% van de op het laatstverdiende loon gebaseerde pensioengrondslag. Bij een jaarlijks opbouwpercentage van 2% wordt dat pensioenmaximum na 35 gewerkte jaren bereikt. Er is destijds voor gekozen om die maximale opbouwperiode van 35 jaar aan de pensioenleeftijd te koppelen. Dat betekent bij een pensioenleeftijd van 60 jaar, een aanvangsleeftijd van 25 jaar voor de opbouw van pensioen. Degenen die voorafgaande aan het bereiken van de leeftijd van 25 jaar al met werken beginnen, bouwen dan over de periode tot aan de 25-jarige leeftijd nog geen pensioen op. In een eindloonregeling is dat minder bezwaarlijk.

Het nu voorliggende voorstel houdt in de introductie van een op middelloon gebaseerde regeling en een verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar. Het jaarlijkse opbouwpercentage wordt in beginsel niet gewijzigd. De nu nog bestaande koppeling van een maximale opbouwperiode aan de pensioenleeftijd, komt echter te vervallen. Een bij handhaving van die koppeling verdere verhoging van de aanvangsleeftijd voor de opbouw van pensioen zou namelijk onaanvaardbaar zijn.

Door het loslaten van de koppeling van een maximale opbouwperiode aan de pensioenleeftijd vervalt de noodzaak om op grond daarvan een aanvangsleeftijd voor de opbouw van pensioen te hanteren. Zodoende wordt ook de kans vergroot om, in het kader van een op middelloon gebaseerde pensioenregeling, het maximaal bereikbare pensioen ook daadwerkelijk op te bouwen. Dit is in het voordeel van degenen die op jonge leeftijd, voorafgaande aan de leeftijd van 25 jaar, al in het arbeidsproces instromen. In verband met de bijzondere positie van minderjarigen op de arbeidsmarkt en de leerplicht wordt wel nog een aanvangsleeftijd van 18 jaar voor de opbouw van pensioen wenselijk geacht.

Anders dan nu het geval is, zal er vanaf het moment dat het maximaal bereikbare pensioen is opgebouwd, geen pensioenbijdrage meer

verschuldigd zijn (zie het voorstel in onderdeel EE, onder c, voor een nieuw derde lid van artikel 58 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren.

K.

De omzetting van de pensioenregeling van een op eindloon gebaseerde pensioenregeling naar op een middelloon gebaseerde regeling wordt met name bewerkstelligd met de hier voorgestelde wijziging van artikel 21 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Met die omzetting moet de in dat artikel neergelegde omschrijving van de pensioengrondslag worden aangepast.

Die andere omschrijving betekent niet dat er verandering komt in het ook nu al toegepaste basisprincipe dat de pensioengrondslag het saldo is van het salaris nadat daarop een franchise in mindering is gebracht.

In het kader van de nu nog van toepassing zijnde eindloonsystematiek wordt voor de vaststelling van de hoogte van het pensioen uitgegaan van het laatstverdiende salaris (om precies te zijn het gemiddelde van de voorlaatste twee jaarsalarissen). Voor de berekening van het pensioen kan dan worden volstaan met de op dat laatstverdiende salaris gebaseerde pensioengrondslag.

In een op de systematiek van middelloon gebaseerde pensioenregeling wordt daarentegen jaarlijks, vanaf de datum van indiensttreding, het op het betreffende jaar betrekking hebbende deel van het uiteindelijke pensioen opgebouwd op basis van het salaris in dat jaar. Voor berekening van het pensioendeel dat in een bepaald jaar wordt opgebouwd, wijzigt de pensioenformule niet: (de pensioengrondslag van dat jaar) x (het voor dat jaar geldende opbouwpercentage).

Wat verandert, is dat de overgang van een eindloonregeling naar een middelloonregeling tot gevolg heeft dat de zogenaamde "back service" wordt geëlimineerd. Berekeningen van het APS laten zien dat van de huidige kostendeekkende premie 8 a 9 procentpunten tot die back service zijn te herleiden.

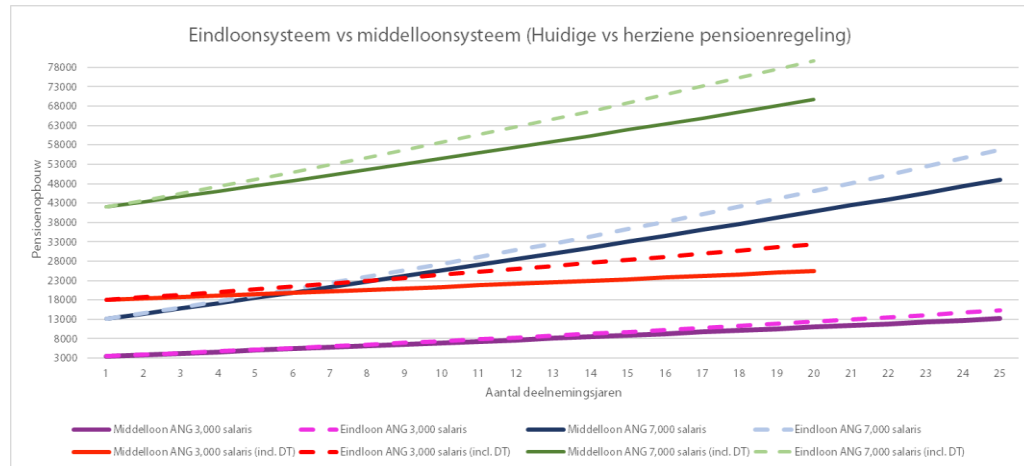
In een op middelloonregeling gebaseerde regeling valt dat weg, waardoor de kostendeekkende premie aanmerkelijk kan dalen. In de premie moet dan vooral nog rekening worden gehouden met de opbouw van toekomstig pensioen. Om de toekomstige pensioenopbouw te financieren c.q. te bekostigen zal volgens berekeningen van APS een kostendeekkende premie van ongeveer 11 procentpunten nodig zijn.

In de hieronder opgenomen tabel 7 wordt een vergelijking getoond tussen de pensioenopbouw op basis van enerzijds een eindloonsysteem en anderzijds een middelloonsysteem.

De in tabel 7 gehanteerde veronderstellingen zijn:

- Vergelijking tussen 2 verschillende brutosalarissen ad NAf 3.000 en NAf7.000 per maand;
- AOV-franchise is gelijk aan die van 2017 ad NAf 18.257;
- Pensioenopbouw vindt plaats op basis van de volgende pensioengrondslag (brutosalaris – AOV-franchise);
- Jaarlijkse pensioenopbouw = 2 % van pensioengrondslag;
- De pensioengrondslag stijging met 1% per jaar;
- De deelnemer heeft een leeftijd van 41 jaar en is per 01 januari 2007 in dienst getreden;
- Er is voor de implementatie van de herziene pensioenregeling reeds 10 jaar aan pensioen opgebouwd door de deelnemer. In het cijfervoorbeeld van de deelnemer met duurtetoeslag wordt verondersteld dat er reeds 20 jaar aan pensioen is opgebouwd.

Tabel 7: middelloon versus eindloon

Uit de tabel 7 blijkt dat er sprake is van een oplopend verschil tussen het bedrag aan pensioen dat opgebouwd wordt onder het huidige eindloonstelsel vergeleken met het toekomstige middelloonstelsel.

In de regel geldt hoe meer pensioen er reeds is opgebouwd in het huidige eindloon, voorafgaande aan de implementatie van de op middelloon gebaseerde herziene pensioenregeling, hoe hoger het uiteindelijke pensioen wordt.

Deelnemers die voor 1 januari 1998 al deelnamen aan het pensioenfonds, hebben tot aan de implementatie van de herziene regeling, duurtetoeslag opgebouwd. Aangezien de duurtetoeslag-component niet verder oploopt, is er een ongeveer even groot verschil in de uiteindelijk te bereiken pensioenopbouw bij vergelijkbare salarissen en aantal deelnemingsjaren.

Naar verhouding levert de deelnemer met het lagere salaris minder pensioen in dan de deelnemer met een hoger salaris. Carrière makers/hogverdieners bouwen niet langer pensioen op op basis van het hogere salaris dat ze tegen het einde van hun carrière verdienen – dit is het principe van het eindloonsysteem –, maar bouwen pensioen op op basis van het gemiddelde salaris dat ze gedurende hun carrière verdienen. Hoe langer het duurt voordat er carrière wordt gemaakt, wordt de kans groter dat de middelloonregeling in vergelijking tot eindloon tot een lager pensioen leidt.

L.

Het huidige artikel 24 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren matigt ongewenste effecten van de eindloonregeling. Aangezien met de onderhavige wijzigingsvoorstellen het eindloonprincipe wordt verlaten en voor elk dienstjaar een bepaald percentage aan pensioen wordt opgebouwd, bestaat er geen noodzaak meer om dat artikel 24 te handhaven.

Omdat in de middelloonregeling voor de berekening van het pensioen niet wordt uitgegaan van alleen de voorlaatste twee jaarsalarissen (berekeningsgrondslagen) maar van het gemiddelde van alle jaarlijks genoten salarissen, zal een relatief forse verhoging of verlaging van het salaris in enig jaar geen gevolgen hebben voor het over de afgelopen jaren reeds opgebouwde pensioen.

Zoals in het algemeen deel van de toelichting al is aangegeven, is een belangrijk verschil van een op middelloon gebaseerde pensioenregeling ten opzichte van een op eindloon gebaseerde pensioenregeling dat in de laatstgenoemde regeling sprake is van verplichte solidariteit van niet-carrièremakers met carrièremakers. Die solidariteit wordt met het huidige artikel 24, eerste lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren maar zeer ten dele verzacht.

M.

Met het loslaten van de eindloonregeling is het niet langer mogelijk om op individueel niveau kort voor het bereiken van de pensioenleeftijd toelagen in de bezoldiging te incorporeren en aldus voor alle gewerkte jaren pensioengevend te maken. Wel wordt de mogelijkheid geopend om de bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, gehoord het bestuur, aan te wijzen toelagen op de bezoldiging als deel van het pensioengevend ambtelijk inkomen aan te merken. Dat kan ook worden gedaan voor wat betreft de vakantie-uitkering.

N.

Het huidige artikel 27 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren bevat de wijze waarop de hoogte van het ouderdomspensioen wordt berekend. Tevens bevat dat artikel de wijze waarop de hoogte van het invaliditeitspensioen wordt berekend. Met het onderhavige voorstel voor een aangepast artikel 27 zal dat artikel alleen nog betrekking hebben op de wijze van berekening van de hoogte van het ouderdomspensioen. De wijze van berekening van de hoogte van het invaliditeitspensioen is opgenomen in het voorstel voor aanpassing van artikel 28 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren (zie onderdeel O).

Bij de toelichting op het voorstel in onderdeel K voor aanpassing van artikel 21 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren is al ingegaan op de in verband met de overgang naar een middelloonsysteem noodzakelijke aanpassing van de omschrijving van de pensioengrondslag.

In het onderhavige voorstel voor een aangepast artikel 27 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt in het eerste en tweede lid van dat aangepaste artikel 27 de systematiek geregeld van de berekening van het in een jaar opgebouwde pensioen. Voor het daaropvolgende jaar wordt die berekening voor dat jaar herhaald. En dat steeds weer voor elk dienstjaar.

Het voorstel voor artikel 27, derde lid, is dat het in een lopend jaar opgebouwd pensioen elk jaar weer wordt opgeteld bij de (ook die weer bij elkaar opgetelde) pensioenaanspraken die aan de daaraan voorafgaande jaren worden ontleend.

In de onderstaande tabel 8 wordt de systematiek van het voorgestelde artikel 27, eerste, tweede en derde lid, cijfermatige weergegeven. Bij aanvang van jaar 1 is de pensioengrondslag NAF 39.271,-. In de jaren 2, 4, 7, 8 en 9 verandert telkens de pensioengrondslag (als gevolg van een wijziging van het salarisbedrag).

Tabel 8: Cijfermatige weergave systematiek artikel 27, eerste, tweede en derde lid

	pensioengrondslag	pensioenopbouw in het lopende jaar	pensioenopbouw cumulatief alle gewerkte jaren
jaar 1	39.271	785	785
jaar 2	40.056	801	1.587
jaar 3	40.056	801	2.388
jaar 4	40.858	817	3.205
jaar 5	40.858	817	4.022
jaar 6	40.858	817	4.839
jaar 7	41.675	834	5.673
jaar 8	42.508	850	6.523
jaar 9	43.358	867	7.390
jaar 10	43.358	867	8.257

In de kolom "Pensioenopbouw in het lopende jaar" wordt weergegeven het bedrag aan pensioen dat in dat jaar opgebouwd wordt. Gedurende jaar 1 wordt Naf 785,- opgebouwd aan pensioen, zijnde 2% van de pensioengrondslag ($2\% \times \text{NAf } 39,271 = \text{NAf } 785$). De berekende pensioenopbouw in een jaar wordt opgeteld bij de opgebouwde pensioenrechten uit voorgaande jaren (kolom "pensioenopbouw cumulatief alle gewerkte jaren"). Er is in tabel 8 geen rekening gehouden met indexatie.

Het recht op het uiteindelijke pensioen, dat dus het resultaat is van een optelling van jaarlijkse porties opgebouwd pensioen, wordt ontleend aan het voorstel voor artikel 27, vierde lid.

Het in het nu nog geldende artikel 27, zesde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren geregelde pensioenmaximum is gerelateerd aan het eindloon. Door de overgang naar een op middelloon gebaseerd systeem moet ook de omschrijving van het pensioenmaximum worden herzien. In het voorstel voor artikel 27, vijfde lid, wordt het pensioenmaximum gekoppeld aan het hoogste jaarsalaris dat tijdens de gewerkte jaren is genoten. De achterliggende gedachte hierbij is dat het totale pensioeninkomen niet mag uitkomen boven dat hoogste jaarsalaris (de hoogste berekeningsgrondslag).

Onder het totale pensioeninkomen wordt verstaan de optelsom van:

- het pensioen ontleend aan de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren;
- de duurtetoeslag; en
- het twaalfvoud van het in artikel 7 van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering bedoelde (maand)bedrag van het ouderdomspensioen.

In de hieronder opgenomen tabel 9 wordt de werking van het pensioenmaximum inzichtelijk gemaakt aan de hand van een cijfervoorbeeld.

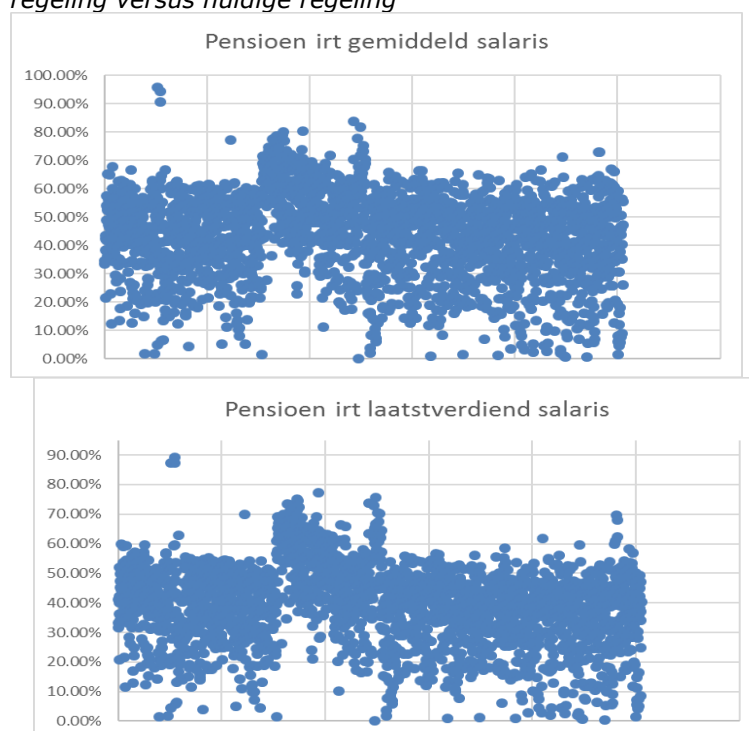
Tabel 9: werking pensioenmaximum (artikel 27, vijfde lid)

geboortedatum	16 oktober 1963
datum indiensttreding	1 augustus 1995
aantal dienstjaren	20
pensioenopbouw per implementatiedatum	36.846
pensioenopbouw per implementatiedatum (na 10% verhoging)	40.531
te bereiken pensioenopbouw	60.936
duurtetoeslag (per implementatiedatum)	10.500
AOV	12.780
totale toekomstig pensioeninkomen (incl. AOV en duurtetoeslag)	84.216
pensioenmaximum/hogste berekeningsgrondslag	103.990

In het in tabel 9 gegeven voorbeeld komt het totale toekomstige pensioeninkomen (NAf 84.216) niet uit boven het pensioenmaximum (NAf 103.990). In dat voorbeeld komt het pensioenmaximum niet tot toepassing. Er is in tabel 9 geen rekening gehouden met indexatie.

Berekeningen van het APS laten zien, zie hieronder in tabellen 10 en 11, dat de overgrote meerderheid van de actieve deelnemers niet meer pensioen op zal kunnen bouwen dan het nieuwe pensioenmaximum. Dat betekent dat die meerderheid ook geen nadelige gevolgen zal ondervinden van dat nieuwe maximum. Ongeveer 6% van het huidige totale actieve deelnemersbestand zou een pensioen kunnen opbouwen dat meer kan zijn dan het nieuw gestelde maximum. Dit zijn voornamelijk deelnemers die voor 1998 togetreden zijn tot het pensioenfonds en derhalve bij invoering van de herziene regeling al een vrij hoge opbouw hadden. Het uitkeringsverhogende effect van het recht op duurtetoeslag speelt hierbij ook een rol.

Tabel 10: vergelijking te bereiken pensioen huidige deelnemers nieuwe regeling versus huidige regeling

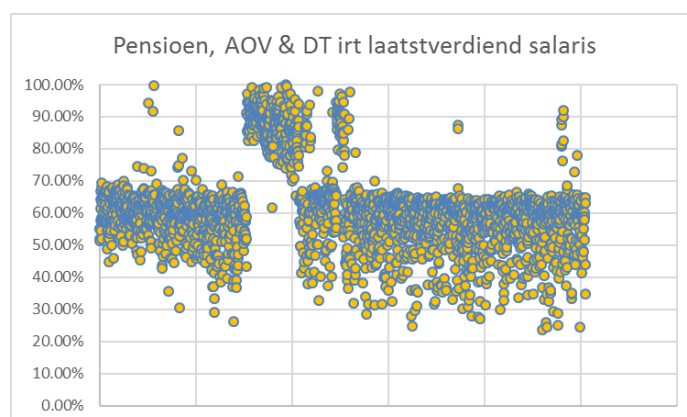
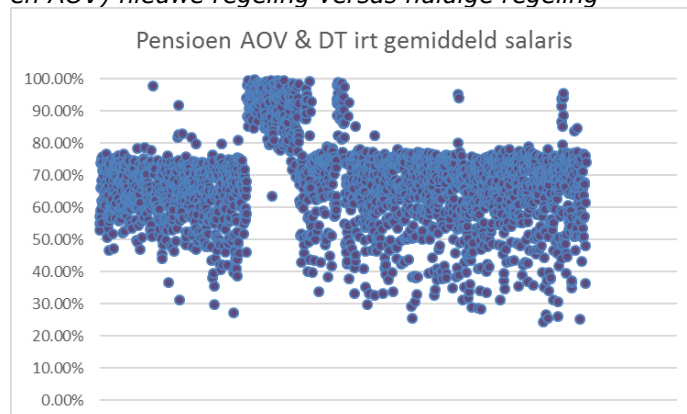

Uit tabel 10 is af te leiden dat de overgrote meerderheid van deelnemers aan het fonds onder de herziene regeling een pensioenopbouw kan

bereiken die ongeveer gelijk is aan 60% van het veronderstelde gemiddelde salaris gedurende zijn/haar carrière. En 55% ten opzichte van het veronderstelde eindloon voor pensionering.

Wanneer het opgebouwde pensioen wordt aangevuld met de maximum AOV-uitkering en eventueel duurtetoeslag (bij de werknemers die vóór 1 januari 1998 al deelnamen aan het fonds) bereikt een deel een opgebouwd pensioen dat nagenoeg gelijk is aan het laatstverdiende salaris voor pensionering en een groot deel net onder de 70%. Zie ter toelichting hieronder in tabel 11.

Tabel 11: vergelijking te bereiken totale pensioen (inclusief duurtetoeslag en AOV) nieuwe regeling versus huidige regeling

Het verruimen van de maximale pensioenopbouw is in het voordeel van de (nog) actieve deelnemers in de zin dat ze over een langere periode pensioen kunnen opbouwen dan voorheen.

Het voorstel voor artikel 27, zevende lid, houdt verband met de mogelijkheid om op of na het bereiken van de leeftijd van 62 jaar vrijwillig op een eerder moment dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, met pensioen te gaan. In het geval van een dergelijke vervroeging van het moment waarop het pensioen ingaat, zal het bedrag van de pensioenuitkering actuariael neutraal worden verlaagd (de korting zal naar verwachting bij benadering 6% zijn voor elk jaar dat eerder dan de pensioenleeftijd van 65 jaar wordt uitgetreden). Per saldo zal de rechthebbende dan tot aan het (op basis van de sterftetafels te verwachten) moment van zijn overlijden actuariael gezien in totaal evenveel pensioen kunnen genieten als in het geval dat het pensioen pas bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar zou zijn ingegaan.

Met behulp van de hieronder opgenomen tabel 12 wordt inzichtelijk gemaakt hoe met gebruikmaking van een korting kan worden bereikt dat het pensioen dat in totaal gedurende de gehele uitkeringsperiode wordt

genoten, steeds hetzelfde is zonder dat het uitmaakt op welk moment het pensioen is ingegaan. Om het juiste kortingspercentages te bepalen moet met verschillende factoren rekening worden gehouden. Een belangrijke factor daarbij is de (gemiddelde) levensverwachting. In de tabel wordt een levensverwachting van 78,7 jaar gehanteerd. Als pensioenbedrag dat jaarlijks wordt uitgekeerd, is NAF 35.000 gebruikt. De in de tabel 12 gehanteerde kortingspercentages zijn nog steeds een benadering van de actuariel neutrale kortingspercentages die uiteindelijk in de praktijk zullen worden gehanteerd.

Tabel 12 cijfermatige weergave van de werking van de korting om te bewerkstelligen dat ongeacht het moment waarop pensioen ingaat, evenveel pensioen wordt genoten

pensioenleeftijd	uitkeringsjaren	totaal uitgekeerd pensioen zonder korting	totaal uitgekeerd pensioen met korting 6,8%	totaal uitgekeerd pensioen met korting 12,7%	totaal uitgekeerd pensioen met korting 17,9%
65	13.7	479.500			
64	14.7	514.500	479.499		
63	15.7	549.500		479.494	
62	16.7	584.500			479.506

Bij een keuze om eerder dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar met pensioen te gaan, komt het bedrag van het pensioen dat dan wordt toegekend niet lager uit door de actuariel neutrale korting. Vanzelfsprekend zal dan immers ook over een kortere periode pensioen worden opgebouwd dan bij een pensionering op een later moment, bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar.

O.

Het onderhavige voorstel voor een aangepast artikel 28 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren betreft de berekeningswijze van de hoogte van het invaliditeitspensioen. Anders dan nu nog het geval is, is het voorstel om die berekeningswijze samen te brengen in dat artikel 28. In de huidige Pensioenlandsverordening overheidsdienaren is die berekeningswijze deels ook nog opgenomen in artikel 27.

De wijze van berekenen van het invaliditeitspensioen verandert niet wezenlijk van die waarop dat nu al geschiedt. Vanzelfsprekend wordt de berekeningswijze nu wel aangepast aan de systematiek van een op middelloon gebaseerde pensioenregeling.

De tijdelijke uitkering (zie het voorstel voor artikel 27, tweede lid) is ter compensatie van het ontbreken van een pensioen ontleend aan de Landsverordening Algemene ouderdomsverzekering. Aangezien het recht op dat pensioen ingaat bij het bereiken van de leeftijd van 62 jaar, kan de tijdelijke uitkering vanaf dat moment vervallen.

De onderhavige ontwerp-landsverordening bevat ook voorstellen voor een aantal andere aanpassingen ter zake van het invaliditeitspensioen. Het betreft de voorstellen voor wijziging van de artikelen 14 en 16 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren en het voorstel voor invoeging van artikel 16a in die landsverordening. Voor een toelichting daarop wordt verwezen naar de onderdelen F, G en H.

P.

De onderhavige ontwerp-landsverordening bevat het voorstel om artikel 16 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zo te wijzigen dat als

een invaliditeitsgepensioneerde arbeidsgeschikt wordt bevonden, diens invaliditeitspensioen kan worden beëindigd. Met het voorstel tot inpassing van artikel 28a in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt gewaarborgd dat de tijd doorgebracht als invaliditeitsgepensioneerde, na beëindiging van het invaliditeitspensioen, alsnog meetelt als voor ouderdomspensioen geldige tijd.

Q.

Met de onderhavige ontwerp-landsverordening wordt het huidige jaarlijkse opbouwpercentage van 2% niet gewijzigd.

De wettelijk verschuldigde pensioenbijdrage zal op 18% worden bepaald. De verwachting is dat die pensioenbijdrage in de komende jaren kostendekkend zal zijn. De situatie kan zich in de toekomst echter voordoen dat in een bepaald jaar de werkelijk benodigde pensioenbijdrage (de kostendekkende premie) hoger blijkt te zijn dan die 18%. In dat geval wordt, in eerste instantie, voor dat jaar het opbouwpercentage verlaagd naar 1,75%. Deze situatie zal jaarlijks worden bekeken.

Verlaging van het jaarlijkse opbouwpercentage van 2% naar 1,75% heeft een kostenverlagend effect van gemiddeld 1,9 procentpunt van de kostendekkende premie.

Een verlaging van het opbouwpercentage van 2% naar 1,75% heeft vanzelfsprekend ook een verlagend effect op de uiteindelijke pensioenuitkomst. Met de hieronder opgenomen tabel 13 wordt dat effect inzichtelijk gemaakt.

Tabel 13: Effect op pensioenuitkomst van een incidentele toepassing in enig jaar van een opbouwpercentage van 1,75% ten opzichte van de pensioenuitkomst bij een opbouwpercentage van 2% gedurende alle jaren (zie ook tabel 8). (Bedragen zijn jaarbedragen in NAF)

	Pensioen-grondslag	Pensioen-opbouw (PO) 2%	PO cumulatief alle jaren 2%	PO 1,75%	PO cumulatief alle jaren 1.75%
jaar 1	39.271	785	785	687	687
jaar 2	40.056	801	1.587	701	1.388
jaar 3	40.056	801	2.388	701	2.089
jaar 4	40.858	817	3.205	715	2.804
jaar 5	40.858	817	4.022	715	3.519
jaar 6	40.858	817	4.839	715	4.234
jaar 7	41.675	834	5.673	729	4.963
jaar 8	42.508	850	6.523	744	5.707
jaar 9	43.358	867	7.390	759	6.466
jaar 10	43.358	867	8.257	759	7.225

R. en S.

Het voorstel voor wijziging van artikel 30 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren betreft de invoering van voorwaardelijke indexering. De bij die indexering geldende voorwaarden zijn terug te vinden in het tweede lid van het aangepaste artikel 30. Met die voorwaarden wordt aansluiting gezocht bij de actuele dekkingsgraad van het APS. Een dekkingsgraad van 105% is naar algemene opvattingen het minimum om onverwachte tegenvallers te kunnen opvangen. Beoogd wordt te voorkomen dat de dekkingsgraad onder dat minimumniveau geraakt als gevolg van een indexering. Daarmee is het vanzelfsprekend dat als de dekkingsgraad zich

al onder dat niveau bevindt, dan ook niet wordt geïndexeerd. Voor zover een indexering niet ertoe leidt dat de dekkingsgraad beneden de 105% zakt, is een indexering verplicht. Als een volledige indexering niet mogelijk is, maar die indexering wel deels mogelijk is, zonder dat de dekkingsgraad onder de 105% zakt, is die gedeeltelijke indexering ook verplicht.

Uit gemaakte prognoses blijkt dat ten tijde van de implementatie van de herziene pensioenregeling de startdekkingsgraad 104% zal bedragen. In de jaren daarna zal de dekkingsgraad naar verwachting geleidelijk aan verder stijgen en is te verwachten dat binnen afzienbare tijd een dekkingsgraad van 105% wordt bereikt.

Het wordt ook mogelijk gemaakt dat misgelopen indexeringen op een later moment worden ingehaald. De daarbij geldende voorwaarden zijn terug te vinden in het derde en zesde lid van het aangepaste artikel 30. Ook bij deze voorwaarden wordt aansluiting gezocht bij de dekkingsgraad van het fonds. Bij een dekkingsgraad van 115% of hoger is sprake van een gezonde financiële positie van het APS. Indien de dekkingsgraad hoger is dan 115% kunnen een of meer eerder misgelopen indexeringen alsnog worden toegekend. Bij een dekkingsgraad van 120% of hoger is dat verplicht. Van de misgelopen indexeringen mag dan alleen dat deel alsnog worden toegekend dat er niet toe leidt dat de dekkingsgraad onder de 115% komt. Zolang er geen sprake is van een dekkingsgraad van 120% of hoger, geldt als bijkomende voorwaarde dat misgelopen indexeringen alleen dan mogen worden toegekend als de vermogenspositie van APS zich niet daartegen verzet (artikel 30, zevende lid, tweede volzin).

Alleen indexeringen die zijn misgelopen in de periode van tien jaren die aan het lopende jaar voorafgaat, mogen in het lopende jaar alsnog worden toegekend. Het is gewenst om een duidelijk moment te hebben waarop het verleden kan worden afgesloten. Aan de andere kant moet worden voorkomen dat misgelopen indexeringen niet al te snel definitief verloren gaan. In dat perspectief wordt een periode van tien jaren aanvaardbaar geacht.

Indexatie is bedoeld om de pensioenen te laten meegroeien met gestegen kosten van levensonderhoud. Op dit moment is de indexatie van de pensioenen op grond van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren gekoppeld aan de loonontwikkeling bij de overheid. Er is sprake van een welvaartsvaste indexatie. Met het onderhavige voorstel voor aanpassing van artikel 30 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt voorgesteld om de pensioenen aan te passen aan de prijsontwikkeling. Dat betekent een waardevaste indexatie. Een indexatie gebaseerd op de prijsontwikkeling is voor het APS beter hanteerbaar bij het maken van projecties.

Een indexatie gebaseerd op de prijsontwikkeling komt ook beter overeen met de werkelijkheid. De prijsontwikkeling is een objectief gegeven dat jaarlijks door een derde partij, niet zijnde het APS, wordt beoordeeld en vastgesteld.

Een vervanging van de huidige welvaartsvaste indexatie met een op waardevastheid gebaseerd indexatiemechanisme is niet automatisch een verslechtering voor gepensioneerden. De ontwikkeling van de salarissen bij de overheid is immers ook indirect gekoppeld aan de prijsontwikkeling.

Met de hieronder opgenomen tabel 14 wordt aan de hand van een aantal scenario's inzichtelijk gemaakt hoe een systeem van voorwaardelijke indexatie in de praktijk kan werken.

Tabel 14: cijfermatige weergave voorwaardelijke indexatie.

scenario		1	2	3	4	5
dekkingsgraad pensioenfonds		99%	104%	106%	106%	107,50%
consumentenprijsindexcijfer		2,10%	2,25%	0,45%	1,75%	1,55%
toe te passen indexatiepercentage		0,00%	0,00%	0,45%	1,00%	1,55%
opgebouwd pensioen per implementatiedatum	31.730	31.730	31.730	31.730	31.730	31.730
duurtetoeslag per implementatiedatum	10.680	10.680	10.680	10.680	10.680	10.680
pensioenopbouw (na eventuele indexatie)		31.730	31.730	31.873	32.047	32.221
duurtetoeslagrecht (na eventuele indexatie)		10.680	10.680	10.728	10.787	10.846

In tabel 14 is in scenario 1 en scenario 2 vanwege een te lage dekkingsgraad geen indexatie mogelijk. In scenario 3 is een volledige indexatie mogelijk. In scenario vier is een gedeeltelijke indexatie mogelijk, maar de dekkingsgraad is niet hoog genoeg voor een volledige indexatie. Bij een volledige indexatie zou in dat scenario de dekkingsgraad onder de 105% zakken. Een indexatie ter grootte van één procentpunt resulteert namelijk in een daling van de dekkingsgraad met eveneens één procentpunt. In scenario 5 is weer een volledige indexatie mogelijk.

In een op middelloon gebaseerde pensioenregeling hebben wijzigingen in het salaris in latere jaren, geen gevolgen voor de in eerdere jaren opgebouwde pensioendelen. Daarmee is van de voor een eindloonregeling kenmerkende backservice geen sprake meer. Door de nu bestaande eindloonsystematiek groeit de pensioengrondslag automatisch mee met de aan de gestegen kosten voor levensonderhoud gerelateerde loonontwikkeling. Door de overstap naar een op middelloon gebaseerde pensioenregeling valt dat automatisme weg. Om die reden is het wenselijk dat de in het kader van een middelloonregeling in voorafgaande jaren opgebouwde pensioenaanspraken ook worden geïndexeerd. Daartoe dient het voorstel voor invoering van artikel 30a in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Elke indexatie van de pensioenen op grond van artikel 30 zal onverkort ook gelden voor de tot het moment van de betreffende indexatie opgebouwde pensioenaanspraken van de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren. De daaraan verbonden kosten moeten vanzelfsprekend ook worden meegenomen bij de toetsing van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan alvorens er kan worden geïndexeerd.

Met het voorgestelde artikel 30a, tweede lid, wordt gewaarborgd dat in het geval van een indexatie ook het pensioenmaximum (zie voor artikel 27, vijfde lid, in artikel N) en het bij het invaliditeitspensioen behorende tijdelijk pensioen (zie voorstel voor artikel 28, tweede lid, in artikel O) worden aangepast.

De indexatie van de duurtetoeslagen zal, net als nu al het geval is, niet ten laste van het APS geschieden, maar separaat. Zie artikel IV van dit ontwerp. De indexatie van de duurtetoeslagen zal wel overeenkomstig die van het APS moeten geschieden.

T.

De voorgestelde aanpassingen van artikel 31 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren houden verband met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar.

U. en AA.

Voorgesteld wordt om het bijzonder nabestaandenpensioen te laten vervallen. In de gevallen waarin zich een echtscheiding voordoet, zal

hiervoor in dat kader een oplossing moeten worden gevonden. Die oplossing kan dan per geval verschillend zijn afhankelijk van de specifieke omstandigheden van dat geval.

Voor een echtscheiding of ontbinding van het huwelijk gelegen voorafgaande aan het tijdstip van inwerkingtreding van deze landsverordening blijft het recht op bijzonder nabestaandenpensioen, onder de nu geldende voorwaarden, gehandhaafd als reeds opgebouwde aanspraak. Zie daartoe het eerste en tweede lid van het in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren in te voegen artikel 110h (het voorstel voor artikel 110h, vijfde lid, dat is opgenomen in onderdeel NN).

In verband met het onderhavige voorstel om artikel 32 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren te laten vervallen, worden de verwijzingen naar dat artikel ook geschrapt. Zie de voorstellen tot aanpassing van de artikelen 34, eerste lid (zie onderdeel W), en 35, eerste lid (zie onderdeel X, onderdeel a).

V, X, onderdeel c, Y en AAa.

Voorgesteld wordt om de voorwaarden voor het verkrijgen van het recht op wezenpensioen, in overeenstemming te brengen met het tijdstip waarop wettelijk de minderjarigheid eindigt.

Ook wordt voorgesteld om voor de na een overlijden achterblijvende kinderen die niet langer minderjarig zijn en die ziek zijn of onderwijs volgen, de voorwaarden voor het verkrijgen van een recht op wezenpensioen te verruimen door de desbetreffende leeftijdsgrens te verhogen van 25 jaar naar 27 jaar. De ervaringen uit de praktijk laten zien dat de periode waarin onderwijs wordt gevolgd, in veel gevallen doorloopt tot na het moment waarop de 25-jarige leeftijd wordt bereikt. De fiscale wetgever gaat eveneens, in afwijking van artikel 395a, derde lid, van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, uit van een plicht van verzorgenden om in het levensonderhoud te voorzien van studerende kinderen die nog niet de leeftijd van 27 jaar hebben bereikt.

In verband met de hier voorgestelde aanpassingen van artikel 33 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt ook voorgesteld om de artikelen 35 (zie onderdeel X, onderdeel c) en 40 (zie onderdeel Y) van die landsverordening dienovereenkomstig aan te passen.

Met het voorstel voor artikel 47, vierde lid, in onderdeel AAa wordt het mogelijk gemaakt om bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, de relevante percentages voor de berekening van de hoogte van de wezenpensioenen aan te passen.

De wezen die bij de inwerkingtreding van de onderhavige ontwerp-landsverordening recht op wezenpensioen hebben en 18 jaar of ouder zijn, blijven na die inwerkingtreding recht op wezenpensioen behouden. Het recht op wezenpensioen vervalt wel als die wezen de leeftijd van 21 jaar al hebben bereikt en anders op het moment waarop die wezen de leeftijd van 21 bereiken. Indien die wezen onderwijs volgen of ziek zijn, zal het recht op wezenpensioen echter uiterlijk bij het bereiken van de leeftijd van 27 jaar vervallen. Dit wordt geregeld met het voorstel in onderdeel NN.

X, onderdeel b, en CC

Het voorstel is om de looptijd van het nabestaandenpensioen op een eerder moment te laten eindigen dan op het moment van overlijden van de rechthebbende. Zie het in onderdeel X, onderdeel b, opgenomen voorstel tot aanpassing van artikel 35 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. De looptijd van een nabestaandenpensioen moet echter steeds minimaal vijf jaren bedragen.

Ook is het voorstel om onder voorwaarden de hoogte van het nabestaandenpensioen (al dan niet stapsgewijs) te verlagen. Zie het in onderdeel CC opgenomen voorstel tot het invoegen van artikel 51a in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. In dat kader wordt voorts de mogelijkheid geopend om het nabestaandepensioen te korten met inkomsten uit onderneming of arbeid.

De huidige regeling van het nabestaandepensioen stamt uit de tijd dat het kostwinnersprincipe gemeengoed was. Dat gedachtegoed is echter niet meer van deze tijd. De maatschappelijke omstandigheden zijn inmiddels belangrijk gewijzigd. Uitgangspunt is dat een individu in staat wordt geacht om zelf eigen inkomsten te verwerven.

De onderhavige voorstellen voor wijziging van de voorwaarden voor het recht op nabestaandenpensioen moeten in het licht van die gewijzigde maatschappelijke omstandigheden worden gezien. Het een en ander zal verdere uitwerking moeten krijgen in een landsbesluit, houdende algemene maatregelen. Daarbij zal de leeftijd van de betrokken nabestaande mede in ogenschouw moeten worden genomen. Tot aan het moment van inwerkingtreding van het landsbesluit, houdende algemene maatregelen, verandert ervoor wat betreft de voorwaarden ten aanzien van de looptijd en hoogte van het nabestaandenpensioen nog niets.

Voor zover de tijd die meetelt voor de berekening van bestaande en toekomstige nabestaandenpensioenen is gelegen voorafgaande aan het tijdstip van inwerkingtreding van de onderhavige landsverordening, zullen de nieuwe voorwaarden zonder gevolgen blijven voor dat gedeelte van elk van die nabestaandenpensioenen. Zie daartoe het derde en vierde lid van het in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren in te voegen artikel 110h (het voorstel voor dat artikel 110h is opgenomen in onderdeel NN).

Z.

Deze aanpassingen zijn noodzakelijk in verband met de verhoging van de pensioenleeftijd van 62 jaar naar 65 jaar en in verband met de verlaging van de aanvangsleeftijd voor de pensioenopbouw van 25 jaar naar 18 jaar.

DD.

De huidige tekst van artikel 57, vierde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren maakt het praktisch onmogelijk om een boekjaar na afloop daarvan spoedig af te sluiten en vóór 1 augustus van het lopende jaar het jaarverslag over het voorgaande jaar uit te brengen (zie artikel 18, zevende lid, van de Landsverordening APS).

Met het onderhavige wijzigingsvoorstel wordt daarvoor in een oplossing voorzien. De lichamen worden verplicht om in de toekomst niet vóór 1 april, maar vóór 1 februari opgave te doen van de per 1 januari van het kalenderjaar in dienst zijnde werknemers en van de daarbij behorende bijdragegrondslagen.

Het bestuur van APS moet regels stellen omtrent de vorm en inhoud van die opgaven. Door 1 januari als peildatum te nemen voor de berekeningsgrondslag, die als basis dient voor de bepaling van de bijdragegrondslag, wordt bereikt dat de te betalen pensioenbijdrage van dat jaar op basis van actuele bijdragegrondslagen kan worden bepaald.

EE.

Door de met het voorliggende ontwerp door te voeren wijzigingen van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, waaronder de overstap naar een op middelloon gebaseerde regeling, de verhoging van de

pensioenleeftijd en de invoering van een voorwaardelijke indexatie, daalt de pensioenbijdrage die nodig is voor de kostendeekkende financiering van de ambtelijke pensioenregeling. Het nu voorgestelde percentage van 18% voor de pensioenbijdrage zal bij de invoering van de onderhavige wijzigingsvoorstellen twee (2) procentpunten boven de kostendeekkende premie liggen.

Anders dan nu het geval is, zal er vanaf het moment dat het maximaal bereikbare pensioen is opgebouwd geen pensioenbijdrage meer verschuldigd zijn.

FF

In verband met het verlagen van de aanvangsleeftijd voor de opbouw van pensioen kan de verwijzing naar de leeftijd van 25 jaar in artikel 61, eerste lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren komen te vervallen.

GG.

Deze wijziging betreft een correctie van de verkeerde nummering van onderdeel f van artikel 72.

HH.

Met het voorstel voor een nieuw artikel 84 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt voor overheidsdienaren de mogelijkheid geopend om op vrijwillige basis en voor eigen rekening extra pensioen in te kopen. Daaraan kan behoefte bestaan, bijvoorbeeld bij degenen waar verschillen opkomen in de eigen situatie door de met het onderhavige ontwerp voorgestelde vervanging van een eindloonregeling door een middelloonregeling. Met behulp van deze inkoopmogelijkheid kan op individuele basis voor eigen rekening een carrière (salarisstijging) op een later moment alsnog in het pensioen worden geïncorporeerd.

Alleen de aanspraken op pensioen waarvoor bijtijds een inkoopbijdrage is betaald, tellen mee (zie artikel 84, zevende en achtste lid). Er is afgezien van de plicht om de aanspraak op pensioen volledig in te kopen naar de omvang zoals door het APS voorgesteld. Hiermee wordt optimaal invulling gegeven aan de mogelijkheid om op vrijwillige basis en voor eigen rekening extra pensioen in te kopen. Bijkomend voordeel is dat de administratieve lasten voor het APS beperkt blijven.

Ook wordt verwezen naar het voorstel voor artikel 27, derde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren (zie onderdeel N). Een indexatie op grond van de (nieuwe) artikelen 30 of 30a van die landsverordening zal daarom ook betrekking hebben op de op grond van het onderhavige artikel ingekochte pensioenaanspraken.

II.

Bij de invoering van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren is destijds ook al een systeem van inkoop geïntroduceerd en neergelegd in de artikelen 84 tot en met 87. Aan die bepalingen wordt in de praktijk geen uitvoering meer gegeven.

JJ.

De onderhavige ontwerp-landsverordening bevat voorstellen tot versterking van de financiële positie van het APS, waaronder ook voorstellen voor een betere kostenbeheersing. De overstap naar een op middelloon gebaseerde pensioenregeling is daar een voorbeeld van.

Daarmee is van de voor een eindloonregeling kenmerkende backservice geen sprake meer.

Een ander voorbeeld is de overstap op een systeem van voorwaardelijke indexatie. Wat betreft de indexatievoorwaarden is aansluiting gezocht bij de actuele financiële positie van het fonds. Oogmerk daarbij is de instandhouding van een minimumdekkingsgraad van 105%.

Het voorstel tot invoeging van artikel 28b in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren (tot verlaging van het opbouwpercentage naar 1,75%) is ook bedoeld om een betere kostenbeheersing mogelijk te maken.

Het oogmerk bij de in dit onderdeel JJ opgenomen voorstellen voor invoeging in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren van de artikelen 89a en 89b is eveneens de verwezenlijking van een betere kostenbeheersing. Voor de gevallen dat de dekkingsgraad onder de 100% zakt (onderdekking), wordt de plicht tot ingrijpen zodanig geregeld zodanig dat die situatie van onderdekking zo snel mogelijk wordt verholpen.

In eerste instantie bestaat er dan de plicht tot het opstellen van een herstelplan. Het bestuur van APS stelt dat plan op met instemming van de belangrijkste stakeholders: de toezichthouder en de betrokken ministers. De Minister van Algemene Zaken kan pas instemmen met een herstelplan nadat die bewindspersoon daarover overleg heeft gevoerd met de betrokken vakbonden. Met een herstelplan kan worden afgeweken van de bepalingen van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren en de Landsverordening APS, maar dan uitsluitend voor de onderdelen genoemd in artikel 89a, vierde lid. Met een herstelplan kan geen verandering worden gebracht in de reeds opgebouwde pensioenrechten. Een herstelplan vervalt zo gauw de dekkingsgraad op of boven de 100% uitkomt.

Indien gedurende vijf jaren de dekkingsgraad onafgebroken beneden de 100% blijft, wordt met artikel 89b, eerste lid, in een automatische ingreep voorzien. Van rechtswege worden dan alle opgebouwde rechten gekort (afgestempeld) en moeten de werkgevers een extra bijdrage aan het APS betalen. Het bedrag van die korting en het bedrag van die extra bijdragen moeten in totaliteit zodanig zijn dat de dekkingsgraad 100% zal bedragen. Ook moeten het totale bedrag van de korting en het totale bedrag van de extra bijdragen gelijk zijn. De Minister van Algemene Zaken kan echter een andere verdeling afspreken met de betrokken vakbonden, mits nog steeds in zijn totaliteit een dekkingsgraad van 100% wordt bereikt. Een dergelijke afspraak voor een andere verdeling moet binnen drie maanden tot stand komen. Na het verstrijken van die termijn zonder dat een dergelijke afspraak tot stand is gekomen, treedt het wettelijk geregelde automatisme van afstempelen in werking.

Het totale bedrag van de korting en het totale bedrag van de extra bijdragen moeten gelijk zijn. Met deze gelijke verdeling van de lasten van de ingreep wordt tot uitdrukking gebracht dat de instandhouding van de pensioenregeling een gezamenlijke verantwoordelijkheid is.

De maatregelen die op grond van artikel 89b, eerste lid, worden doorgevoerd, moeten in betere tijden ook weer verplicht worden gecompenseerd (artikel 89b, vijfde lid). Dat geldt zo gauw de dekkingsgraad boven de 105% uitkomt. De compensatie mag niet zover gaan dat de dekkingsgraad daardoor weer beneden de 105% zakt. Voor de wijze waarop moet worden gecompenseerd gelden ook de voorwaarden van artikel 89b, zesde lid. Er mag geen sprake zijn van overcompensatie en alleen aangetaste rechten mogen worden gecompenseerd. Ook moet de compensatie voor alle betrokkenen gelijk zijn naar de mate waarin de benadeling zich heeft gemanifesteerd. Van dat laatste kan onder voorwaarden worden afgeweken in de zin dat er minder wordt

gecompenseerd, hetzij aan de kant van de werkgevers, hetzij aan de kant van de deelgenoten (artikel 89b, zevende lid).

Zolang de verplichte compensatie nog niet volledig is doorgevoerd, kan er niet worden geïndexeerd.

Toepassing van het in artikel I, onderdeel P, voorgestelde artikel 28b zal overigens niet kunnen verhinderen dat tevens uitvoering wordt gegeven aan de artikelen 30, 89a, 89b en 89c van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, zoals die bepalingen gaan luiden na de inwerkingtreding van de onderhavige in ontwerp voorliggende landsverordening. Dat geldt ook andersom. Ongeacht of en welke maatregelen er zullen worden doorgevoerd op basis van die artikelen 30, 89a, 89b en 89c, zal gegeven de in artikel 28a bedoelde omstandigheden ook uitvoering aan dat artikel 28b moeten worden gegeven. Bij dat laatste geldt alleen een uitzondering voor de situatie, bedoeld in artikel 89a, vierde lid, onderdeel b. Op grond van die bepaling kan het opbouwpercentage op een lager niveau dan 1,75% worden vastgesteld. In die situatie is het vanzelfsprekend dat dan niet wordt toegekomen aan het uitvoering geven aan artikel 28b.

Met artikel 89c wordt in een specifieke beheersmaatregel voorzien voor de gevallen waarin de door het pensioenfonds aangehouden voorziening pensioenverplichting stijgt als gevolg van een aanpassing van de actuariële grondslagen. Indien daar tegenover onvoldoende rendement op het pensioenvermogen wordt behaald, zakt de dekkingsgraad. Dit scenario is niet ondenkbeeldig. Mensen leven gemiddeld steeds langer, terwijl de rendementen onder druk staan. Het bestuur kan dan met de Minister van Financiën een extra bijdrage aan het APS overeenkomen. Hiermee kan een daling van de dekkingsgraad (geheel of gedeeltelijk) worden voorkomen. Aldus kan worden bevorderd dat een indexatie alsnog (al dan niet deels) doorgang vindt. Ook kan dan worden voorkomen dat artikel 28b (onderdeel Q) tot toepassing komt.

Het betreft afspraken tussen de Minister van Financiën en APS. De aangesloten lichamen zijn (als werkgever) niet aan die afspraken gebonden.

De gevallen waarin artikel 89c toepassing kan vinden, kunnen tegelijkertijd ook aanleiding zijn voor toepassing van artikel 89a. Anders dan artikel 89a brengt artikel 89c echter niet een inspanningsverplichting met zich mee om de situatie tegen te gaan waarin de dekkingsgraad beneden de 100% komt of dreigt te komen. Daartoe dwingt wel artikel 89a.

KK.

Het voorstel voor artikel 94a beoogd te waarborgen dat de overheidsdienaren en gewezen overheidsdienaren op de hoogte zijn van de door hen opgebouwde aanspraken op pensioen.

Voor een middelloonregeling geldt dat nog sterker dan voor een eindloonregeling. De pensioenopbouw in de middelloonregeling is minder makkelijk zelf te berekenen dan de pensioenopbouw in de eindloonregeling. Die problematiek neemt toe als wordt gekeken naar bijvoorbeeld de invoering van de voorwaardelijke indexatie. Uit oogpunt van zorgvuldigheid en transparantie is het gewenst dat de overheidsdienaar en gewezen overheidsdienaar jaarlijks respectievelijk elke vijf jaren omtrent de pensioenopbouw gedetailleerd worden geïnformeerd.

LL.

Artikel 101 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren heeft betrekking op degenen die tot de inwerkingtreding van die landsverordening ambtenaar waren in de zin van de Pensioenverordening Burgerlijke Landsdienaren 1938. Ingevolge dat artikel 101 zijn voor die groep enkele bepalingen van de Pensioenverordening Burgerlijke Landsdienaren 1938 in materiële zin blijven gelden. Dat betreft onder meer de pensioenberekening zoals die is omschreven in artikel 100, zesde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren. Het eerste lid van artikel 101 brengt een wijziging aan dit overgangsrecht. Aangezien de pensioenleeftijd van 60 jaar alleen behouden blijft voor degenen die zijn geboren vóór 1 januari 1959, is de verwijzing naar artikel 100, zesde lid, komen te vervallen. Ook voor de personen die onder het overgangsrecht vallen zal de middelloonregeling vanaf het tijdstip van inwerkingtreding van het voorliggende ontwerp komen te gelden. Tevens is de restitutie van een gedeelte van de op personen, die tot 1 januari 1998 ambtenaar in de zin van de Pensioenverordening Burgerlijke Landsdienaren 1938 waren en die geen pensioengerechtigde betrekkingen hebben gehad bij het bereiken van de pensioenleeftijd, ingehouden eigenbijdrage beperkt tot de periode gelegen tussen 1 januari 1998 en het tijdstip van inwerkingtreding van deze landsverordening. De regering acht handhaving van deze restitutie mogelijkheid niet verder houdbaar in het licht van het solidair collectieve karakter van het onderhavige voorstel tot wijziging van de pensioenregeling.

MM.

Met artikel 103 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren is vanaf 1 januari 1998 de duurtetoeslagregeling blijven gelden voor de personen, genoemd in het eerste lid van dat artikel. Degenen die na de inwerkingtreding van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren (per 1 januari 1998) voor het eerst bij de overheid zijn gaan werken met opbouw van pensioen, zijn ingevolge dat artikel buiten de werking van de duurtetoeslagregeling gebleven.

Thans is het voorstel om artikel 103 te laten vervallen en de in verband met de onderhavige wijzigingsvoorstellen voor de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren door te voeren wijzigingen in de duurtetoeslagregeling op te nemen in artikel IV van deze landsverordening.

Ingevolge artikel 103, eerste lid, tweede volzin, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren worden de aan die landsverordening ontleende ambtelijke pensioenen van degenen met recht op duurtetoeslag, buiten de indexatie van artikel 30 van die landsverordening gehouden. Door het vervallen van artikel 103 valt die blokkade weg. Voor zover de ambtelijke pensioenen in de toekomst zullen worden geïndexeerd zal die indexatie, ten laste van het pensioenfonds, ook gelden voor de ambtelijke pensioenen van degenen met recht op duurtetoeslag. In artikel IV van dit ontwerp wordt alleen de indexatie geregeld van de duurtetoeslag zelf.

NN.

Met dit onderdeel worden overgangsbepalingen aan de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren toegevoegd die verband houden met de wijzigingsvoorstellen opgenomen in de voorliggende ontwerp landsverordening.

Artikel 110b

Het in te voegen artikel 110b heeft betrekking op degenen die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp pensioen hebben opgebouwd, maar aan wie nog geen pensioen is toegekend. Voor die groep wordt

bewerkstelligd dat de pensioenaanspraken die worden ontleend aan de tijd die is gelegen vóór het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp, worden bepaald aan de hand van de bepalingen van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zoals die luiden op het tijdstip dat onmiddellijk voorafgaat aan het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp. Die tot het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp opgebouwde aanspraken zullen worden ingepast in de systematiek van artikel 27 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, zoals dat artikel zal komen te luiden met ingang van het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp. Die opgebouwde aanspraken zullen als één geheel worden ingepast.

Het tweede lid bepaalt dat het eerste lid, eerste volzin, ook van toepassing is op gewezen overheidsdienaren die nog niet in aanmerking komen voor uitkering van hun pensioen.

Tabel 15: cijfermatige weergave inpassing van op tijdstip inwerkingtreding opgebouwde aanspraken (jaarbedragen in NAF) met gebruikmaking van tabel 8.

	pensioengrondslag	pensioenbouw in het lopende jaar	pensioenopbouw cumulatief alle gewerkte jaren
jaar 0			21.780
jaar 1	39.271	785	22.565
jaar 2	40.056	801	23.367
jaar 3	40.056	801	24.168
jaar 4	40.858	817	24.985
jaar 5	40.858	817	25.802
jaar 6	40.858	817	26.619
jaar 7	41.675	834	27.453
jaar 8	42.508	850	28.303
jaar 9	43.358	867	29.170
jaar 10	43.358	867	30.037

Voor degenen die tot aan het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp pensioen hebben opgebouwd en aan wie nog geen pensioen is toegekend, zal op dat tijdstip, maar voorafgaande aan de hierboven genoemde inpassing, het tot dan opgebouwde pensioen worden verhoogd met 10% in verband met de verhoging van de pensioenleeftijd van 62 jaar naar 65 jaar. In het in tabel 15 gegeven voorbeeld is het bedrag van de 10%-verhoging NAF 1.980 op jaarbasis. Dat bedrag is meegenomen in het in die tabel bij jaar 0 in de kolom "pensioenopbouw cumulatief alle gewerkte jaren" genoemde bedrag van NAF 21.780.

Voor de juridische implicaties van het feit dat die verhoging niet volledig actuariael neutraal is, wordt verwezen naar § 7 van het algemeen deel van deze toelichting.

Door de opgebouwde aanspraken met 10%, in plaats van actuariael neutraal, te verhogen, verbetert de financiële positie van het fonds. De dekkingsgraad van het pensioenfonds zal daardoor stijgen. Hiermee wordt bijgedragen aan een beperking van neerwaartse financiële risico's bij het pensioenfonds. Dat is in het belang van de betaalbaarheid van de pensioenen in de toekomst. Daarnaast schept een hogere dekkingsgraad betere voorwaarden voor indexering van de pensioenen en pensioenaanspraken.

Ook degenen van wie die opgebouwde aanspraken weliswaar voor een belangrijk deel, maar niet volledig actuariael neutraal worden verhoogd, zouden niet verschoond blijven in het geval de neerwaartse financiële risico's zich daadwerkelijk zouden manifesteren.

De verhoging met 10% zal logischerwijs niet worden doorgevoerd bij degenen voor wie de pensioenleeftijd niet wordt verhoogd naar de leeftijd van 65 jaar. Zie de voorstellen voor de artikelen 110c, derde en vierde lid, 110d, tweede lid, 110e en 110i.

Het bedrag van de tot aan het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp opgebouwde pensioenaanspraken dat zal worden ingepast in de systematiek van artikel 27 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, zal vanzelfsprekend ook worden aangepast overeenkomstig het met dit ontwerp in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren in artikel 30a in te voegen systeem van voorwaardelijke indexatie.

Degenen die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp nog niet de leeftijd van 25 jaar hebben bereikt, zullen alleen aan de toekomstige tijd pensioenaanspraken kunnen ontleen. Artikel 17 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zal pas vanaf dat tijdstip niet meer de leeftijd van 25 jaar als ondergrens voor de pensioenopbouw stellen.

Artikel 110c

Voor degenen aan wie bij de inwerkingtreding van deze landsverordening een vut-uitkering is toegekend, wordt de pensioenleeftijd van 60 jaar gehandhaafd. Zonder deze voorziening zouden die vutters bij het bereiken van de leeftijd van 60 jaar zonder inkomen kunnen komen te zitten. Bij een pensioenleeftijd van 60 jaar is het vanzelfsprekend niet nodig dat toepassing wordt gegeven aan de verhoging, bedoeld in artikel 110b. De prognose is dat er ten tijde van de invoering van de herziene regeling slechts 1 deelnemer zal zijn die een vut-uitkering geniet.

Voor degenen aan wie in de toekomst nog een vut-uitkering wordt toegekend, zal hetzelfde moeten gelden. Of die personen een vut-uitkering zullen aanvragen staat op dit moment nog niet vast. Om die reden vraagt de toepassing van de in artikel 110b bedoelde verhoging met 10%, bijzondere aandacht. In eerste instantie wordt uitgegaan van het toepassen van artikel 110b. De aanname daarbij is dat er niet met vut zal worden gegaan. Dan zal er niet een pensioenleeftijd van 60 jaar gelden en bestaat er reden voor toepassing van de in artikel 110b bedoelde verhoging. Indien er vervolgens toch met vut wordt gegaan, komt vast te staan dat er een pensioenleeftijd van 60 jaar zal gelden en daarmee ook dat de verhoging op grond van artikel 110b onterecht is gegeven. Dat is reden om de pensioenaanspraken op het moment dat de vut ingaat, zodanig te herberekenen dat de verhoging teniet wordt gedaan.

Het deelnemersbestand laat zien dat er 17 personen zijn die potentieel nog gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om "met vut te gaan".

De verhoging van 10%, bedoeld in artikel 110b, heeft geen betrekking op de grondslag die wordt gehanteerd voor de berekening van de hoogte van de vut-uitkering. Dat spreekt voor zich.

Artikel 110d

Artikel III van de Landsverordening van de 11de april 2016 tot wijziging van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren, de Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Wachtgeldregeling overheidsdienaren in verband met verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, geeft aan bepaalde overheidsdienaren het recht om op vrijwillige basis te kiezen om op of na het bereiken van de leeftijd van 60 jaar met pensioen te gaan. Maar uiterlijk op de leeftijd van 62 jaar. Dat laatste wordt in artikel 110d volledigheidshalve nogmaals expliciet voorgeschreven.

Dat recht om op vrijwillige basis te kiezen om op of na het bereiken van de leeftijd van 60 jaar met pensioen te gaan, is destijds verleend zonder dat aan die keuze het gevolg is verbonden van verlaging van de pensioenuitkering. Om die reden moet het zevende lid van dat artikel 27 buiten toepassing blijven.

Voor het overige zullen de hier bedoelde personen op reguliere wijze onder de werking van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren vallen, waarbij het wel nog nodig is dat aan die personen na hun pensionering, zolang de leeftijd van 65 jaar nog is bereikt, de status van gepensioneerd overheidsdienaar moet worden toegekend. Zie daartoe het voorstel voor artikel 110f, onderdeel a.

Voor de hier aan de orde zijnde groep personen wordt het ook mogelijk gemaakt om afstand te doen van de rechten die aan artikel III van de hiervoor genoemde van de Landsverordening van de 11de april 2016 kunnen worden ontleend. Zij kunnen opteren voor een pensioenleeftijd van 65 jaar, met inbegrip van de 10% verhoging van de tot aan het tijdstip van inwerkingtreding van deze in ontwerp voorliggende landsverordening opgebouwde rechten. Die keuze moet binnen drie maanden na de inwerkingtreding van deze landsverordening worden gemaakt. Na het verstrijken van die drie maanden zonder dat een keuze is gemaakt, geldt een uiterste pensioenleeftijd van 62 jaar, met de mogelijkheid om eerder tussen 60 en 62 met pensioen te gaan. Een verhoging van de pensioenaanspraken met 10% (artikel 110b) blijft dan achterwege.

Artikel 110e

Het wordt wenselijk geacht dat degenen voor wie de pensioenleeftijd 65 jaar wordt en op het tijdstip van inwerkingtreding van deze landsverordening reeds een pensioenaanspraak hebben opgebouwd waarvan het bedrag 70% van de pensioengrondslag is of meer, op het moment dat zij eerder dan de 65-jarige leeftijd met pensioen willen gaan, recht behouden op een pensioen van minimaal dat bedrag. Dat betekent dat artikel 27, zevende lid, (nieuw) van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren alleen maar effect zal kunnen sorteren voor het deel van het pensioen dat correspondeert met de op artikel 110b gebaseerde verhoging van het opgebouwde recht met 10% en op de vanaf de inwerkingtreding van deze landsverordening verdere opbouw van pensioen.

Artikel 110f

Het aan de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren toe te voegen artikel 110f is technisch van aard. Die bepaling heeft betrekking op de personen jonger dan 65 jaar die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit ontwerp al met pensioen zijn of daarna op jongere leeftijd dan 65 jaar met pensioen zullen gaan. Zij zullen gedurende een bepaalde periode als pensioengerechtigde dus jonger zijn dan 65 jaar. Voor die personen wordt met artikel 110f voor zolang zij jonger zullen zijn dan 65 jaar, gewaarborgd dat zij voor de toepassing van de bepalingen van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren vanaf het tijdstip van inwerkingtreding deze landsverordening gepensioneerd overheidsdienaar zijn. Hiermee wordt onder meer ook voorkomen dat zij nog verder pensioen opbouwen.

Artikel 110g

Op grond van het onderhavige wijzigingsontwerp wordt het systeem van het invaliditeitspensioen gewijzigd. Voor de reeds toegekende invaliditeitspensioenen zal wel het nu nog geldende systeem van de artikelen 27, vierde lid, en 28 van de Pensioenlandsverordening blijven gelden. Dat in afwijking van de het nu (in artikel O) voorgestelde artikel 28, tweede en vijfde lid.

Wel zal ook voor die pensioenen een periodiek geneeskundig onderzoek worden ingevoerd. Artikel 110g, tweede lid, schrijft daartoe voor op welke wijze dat zal geschieden. Vijf jaar na de inwerkingtreding van deze

landsverordening zal er een geneeskundig onderzoek worden uitgevoerd. Het bestuur behoudt echter ook de bevoegdheid om eerder een geneeskundig onderzoek uit te voeren.

Artikel 110g, derde lid, waarborgt dat de invaliditeitspensioenen die geheel of gedeeltelijk zijn of worden ontleend aan tijd die voorafgaande aan de inwerkingtreding van deze landsverordening ligt, niet zullen eindigen. Wel zullen die pensioenen dan worden verlaagd tot het bedrag dat resulteert uit een berekening van het invaliditeitspensioen maar dan uitsluitend berekend over de tijd die voorafgaande aan de inwerkingtreding ligt. Hetzelfde zal gelden in de gevallen dat een gedeeltelijk invaliditeitspensioen zal worden toegekend.

Volledigheidshalve wordt erop gewezen dat artikel 110g niet in de weg zal staan aan de toepassing van de elders in dit ontwerp voorgestelde artikelen 89a en 89b van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren op de in artikel 110g bedoelde aanspraken en pensioenen.

Artikel 110h

Met dit artikel worden voor wat betreft de nabestaandenpensioenen en bijzondere nabestaandenpensioenen, net als met artikel 110g geschiedt met de invaliditeitspensioenen, de opgebouwde pensioenaanspraken ontleend aan de tijd doorgebracht tot aan de inwerkingtreding van deze landsverordening gewaarborgd.

Voor een verdere toelichting op artikel 110h wordt verwezen naar de toelichting op artikel I, onderdelen U, X, AA en CC.

De wezen die bij de inwerkingtreding van de onderhavige ontwerp-landsverordening recht op wezenpensioen hebben en 18 jaar of ouder zijn, blijven na die inwerkingtreding recht op wezenpensioen behouden. Het recht op wezenpensioen vervalt wel als die wezen de leeftijd van 21 jaar al hebben bereikt en anders op het moment waarop die wezen de leeftijd van 21 bereiken. Indien die wezen onderwijs volgen of ziek zijn, zal het recht op wezenpensioen echter uiterlijk bij het bereiken van de leeftijd van 27 jaar vervallen.

Ook dit artikel 110h zal niet in de weg staan aan de toepassing van de elders in dit ontwerp voorgestelde artikelen 89a en 89b van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren op de in artikel 110h bedoelde aanspraken en pensioenen.

Artikel 110i

Deze bepaling betreft (een tiental) gewezen overheidsdienaren die het recht hebben om op leeftijd 55 jaar met pensioen te gaan. Het spreekt voor zich dat voor deze personen de in artikel 110b bedoelde verhoging niet aan de orde kan zijn.

Artikelen II en III

De Landsverordening leeftijdsgrens ambtenaren en de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren sluiten op elkaar aan. Met de verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar zal dan ook de wettelijke leeftijdsgrens voor ambtenaren moeten worden aangepast, waarbij er rekening moet worden gehouden met degenen voor wie de pensioenleeftijd op leeftijd 60 of tussen de leeftijd 60 en 62 jaar blijft. Ook moet rekening worden gehouden met degenen waarvoor een pensioenleeftijd van 65 jaar geldt, maar ervoor kunnen kiezen om het pensioen eerder te laten ingaan dan bij het bereiken van die leeftijd. Zie voor beide gevallen het voorstel voor het invoegen van een (nieuw) artikel 7.

De Wachtgeldregeling overheidsdienaren moet eveneens worden aangepast aan de verhoging van de pensioenleeftijd. Het wachtgeld zal in elk geval eindigen zo gauw de leeftijd van 65 jaar wordt bereikt. Voor

zover het recht op pensioen eerder ingaat dan bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, zal artikel 31, onderdeel a, van de Wachtgeldregeling overheidsdienaren tot toepassing komen. Dat kan daarin resulteren dat het wachtgeld op grond van die bepaling eindigt. Een samenloop van wachtgeld en pensioen is echter ook mogelijk. Artikel 8 van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren wordt aangepast ter voorkoming dat een wachtgelder die al gepensioneerd overheidsdienaar is, aan de status van wachtgelder nog verdere pensioenopbouw kan ontlenen (zie artikel I, onderdeel D, van dit ontwerp).

Artikel IV

De Duurtetoeslagregeling gepensioneerden 1943 wordt ingetrokken. De tekst van die regeling zoals die nu luidt, zal echter blijven gelden op grond van het tweede lid, van dit artikel IV. Dat geldt ook voor artikel 3 van de duurtetoeslagregeling, zoals die bepaling nu luidt. Dat houdt in dat ook straks de laatste werkgever verantwoordelijk is voor de kosten van de duurtetoeslag. Voor de duurtetoeslagen worden geen premies betaald. De duurtetoeslagkosten komen volledig voor rekening van de (laatste) werkgevers.

De duurtetoeslagregeling kan niet los worden gezien van de nu voorgestelde wijziging van de ambtelijke pensioenregeling, met name niet voor wat betreft de verhoging van de pensioenleeftijd. De ingangsdatum van de duurtetoeslag is gekoppeld aan de ingangsdatum van het ambtelijke pensioen. De voor het pensioen doorgevoerde verhoging van de pensioenleeftijd naar 65 jaar zal dus ook voor de duurtetoeslagen gaan gelden.

Teneinde een verdere stijging van de kosten van de duurtetoeslagregeling af te remmen, wordt voorgesteld om over tijdvakken vanaf de inwerkingtreding van de onderhavige wijzigingsvoorstellen geen verdere opbouw van duurtetoeslag meer te laten geschieden. De tot aan dat tijdstip opgebouwde aanspraken blijven behouden.

De duurtetoeslagen van gepensioneerden, het uitzicht op duurtetoeslag van gewezen overheidsdienaren en de aanspraken op duurtetoeslag van actieven zullen worden geïndexeerd als de pensioenen worden geïndexeerd. Dat is een automatisme. Dat betekent ook dat als er geen indexatie van de pensioenen geschiedt dat er dan ook geen indexatie van de duurtetoeslagen zal zijn. Aan de andere kant zal in het geval van een inhaalindexatie (zie het voorstel in artikel I, onderdeel R, voor artikel 30, derde en zesde lid, van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren) die indexatie ook voor de duurtetoeslagen gelden.

Wat betreft het achterwege blijven van een indexatie van de pensioenen en daarmee dan ook van een indexatie van de duurtetoeslagen wordt ook nog gewezen op het voorstel voor invoeging in de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren van artikel 89b, achtste lid (zie artikel I, onderdeel JJ, van dit ontwerp).

Indien de pensioenen en de opgebouwde pensioenaanspraken worden afgestempeld op grond artikel 89b van de Pensioenlandsverordening overheidsdienaren zullen, om redenen van solidariteit, de duurtetoeslagen en de aanspraken op duurtetoeslag op een gelijke wijze worden afgestempeld. Indien een afstempeling van de pensioenen geheel of gedeeltelijk wordt teruggedraaid, zal dat vanzelfsprekend ook voor de duurtetoeslagen moeten geschieden.

Artikel IV, zevende tot en met dertiende lid, bevat voorstellen die de voor APS aan de uitvoering van artikel IV verbonden financiële risico's beogen te beperken. De lichamen worden verplicht om de duurtetoeslagkosten (in een zekere mate) bij vooruitbetaling aan het APS te voldoen. Daarnaast krijgt het APS, onder voorwaarden, de bevoegdheid om de uitbetaling van

de duurtetoeslag op te schorten. In het geval van een opschorting kunnen de rechthebbenden die daar de gevolgen van ondervinden, voor de uitbetaling van hun duurtetoeslag een rechtstreeks beroep doen op het verantwoordelijke lichaam. In die zin gaan er geen rechten verloren.

Artikel V

Deze ontwerp-landsverordening zal op 1 januari 2019 in werking treden. Het is belangrijk voor een goede invoering van de voorgestelde hervorming van het pensioen van overheidsdienaren, in het bijzonder voor wat betreft de administratieve aanpassingen in dat kader zowel door de overheid als het pensioenfonds, dat de inwerkingtreding daarvan per 1 januari 2019 plaatsvindt.

Het tweede en het derde lid dienen er voor te zorgen dat indien vanwege de wettelijke bepalingen de inwerkingtreding niet zou kunnen plaatsvinden per 1 januari 2019, deze terugwerkende kracht wordt toegekend tot en met die datum.

Artikel VI

Dit artikel regelt de citeertitel.

De Minister Algemene Zaken

De Minister van Financiën